

sud dostanete. Ještě jednou, neříkám, abyste šlápli z přesvědčení. Vždyť se jen nohou zlehka dotknete té věci a vaše věřící srdce to ani neucítí.“

Za mohutného křiku vyvedli strážní Kičidžiróa, majícího na sobě jen bederní pás. Když dovrávoral před úředníky, několikrát se uklonil. Pak zvedl vyhublou nohu a šlápl na *fumie*.

„Koukej mazat.“

Úředník ukázal s netrpělivým výrazem na bránu a Kičidžiró se k ní hnál tak rychle, že málem upadl. Směrem k domku, kde byl kněz, se ani neohlédl. Kičidžiróův osud však kněze už vůbec nezajímal.

Na pustý dvůr nemilosrdně pálilo bílé slunce. V jeho záři se na zemi zřetelně rýsovala temná skvrna — krev po jednookém muži.

V naprostém bezvětří cikáda zpívala dál svým vyprahlým hlasem. Kolem hlavy mu s ostrým bzučením znovu začala poletovat moucha. Svět jako by byl stále stejný. Tím, že jedna lidská bytost zemřela, se nezměnilo dočista nic.

Taková hrůza — hluboce otřesen svíral kněz mříž okna. Taková hrůza —

Do zmatku ho nevedlo jen to, co se tu náhle přihodilo. Co nemohl pochopit, bylo ono ticho na dvoře, hlas cikády, bzučení mouchy. Tady zemřel člověk a svět pokračuje dál ve svém běhu, jako by se vůbec nic nestalo. Může být něco nesmyslnějšího? Tohle že je mučednictví? Proč mlčíš? Musíš přece vědět, že před chvílí ten jednooký rolník pro Tebe zemřel. A proč přesto trvá tohle ticho? To polední ticho — bzukot mouchy — ta nesmyslná tragédie, a Ty odvracíš zrak, jako by Tě to vůbec nezajímal. To je . . . nesnesitelné —

Kyrie eleison, Pane, smiluj se — pokusil se o modlitbu těžce pohybuje rty, ale slova mu unikala z jazyka. Pane, nevystavuj mě už většímu pokušení. Nenechávej mě v temnotách mé nechápavosti. Umím se vůbec ještě modlit? Dlouho jsem věřil, že smyslem modlitby je Tvá chvála, ale teď, když s Tebou mluvím, je to jenom proklínání. Cí-

tím, že se mi vlastní srdce vysmívá. Až mě zabijí, poplyne všechno kolem dál stejně lhostejně jako teď? Až mě zabijí, bude cikáda také tak zpívat a moucha stejně uspávavě bzučet? Začal se ptát sám sebe. Usiluješ opravdu o tak neokázalé hrdinství? Anebo chceš podstoupit smrt jen pro marnou slávu a netoužíš po pravém, skrytém mučednictví? Nepřeješ si snad, aby tě věřící velebili, modlili se k tobě a mluvili o tobě jako o světci?

Seděl dlouho nehnutě na podlaze. „Od šesté pak hodiny nastala tma po vši zemi až do hodiny deváté.“ Když onen muž na kříži zemřel, zazněl od chrámu třikrát hlas trouby, jednou dlouze a dvakrát krátce. Začínal přípravný obřad před svátkem Paschy. Velekněz oděný do modré řízy vystoupil po schodech k obětnímu oltáři a zadul na dlouhou troubu. V tom okamžiku obloha potemněla a slunce zakryly mraky. „Slunce se zatmělo a opona chrámová se uprostřed roztrhla od vrchu až dolů.“ — Taková byla vždy jeho představa o mučednictví. Avšak mučednictví onoho rolníka, jehož byl svědkem, bylo ubohé a chudé jako chatrč, v níž živoří skupinka křesťanů, i jako cáry, do nichž jsou oblečeni.

KAPITOLA 7

Večer pátého dne došlo k dalšímu setkání s Inouem, pánem z Čikuga. Vzduch, který byl po celý den nehybný, ožil a listí stromů se svěže rozšumělo. Odvedli ho na strážnici a posadili před pána z Čikuga. Tentokrát si s sebou přivedl jenom tlumočnicka. Když kněz, vedený stráží, vstoupil do místnosti, komisař právě pomalu popíjel horkou vodu z velkého šálku, který svíral oběma rukama.

„Nechal jsem vás dlouho čekat,“ řekl dívaje se na kněze velkýma zvědavýma očima.

„Musel jsem něco vyřídit na Hiradu.“ Komisař přikázal tlumočnickovi, aby dal knězi přinést také horkou vodu a s úsměvem na tváři začal pomalu vykládat, proč jel na Hirado.

„Kdybyste někdy měl příležitost, Padre, stálo by za to, abyste se tam také podíval.“

Mluvil s ním jako se svobodným člověkem.

„Je to městečko pod hradem knížete Macuury, obklopené horami nad tichým zálivem.“

„Slyšel jsem od misionářů v Macau, že to je krásné město.“

Pán z Čikuga potřásl hlavou: „Nemyslím, že je nějak zvlášť krásné, ale rozhodně je zajímavé. Vždycky, když se na ně dívám, vybaví se mi jeden starý příběh. Kníže Macuura Takanobu měl čtyři konkubíny, a ty na sebe navzájem žárlily a neustále se hádaly. Kníže toho měl nakonec dost a všechny čtyři z hradu vyhnal. Ale před Padrem, který žije bezúhonně, bych o takových věcech asi ani neměl mluvit, že?“

„Ten kníže jednal velmi moudře.“

Přátelský tón pána z Čikuga způsobil, že i kněz se zbavil vnitřního napětí.

„Vážně si to myslíte? To mě tedy uklidnilo. Ono totiž Hirado, ne, celé naše Japonsko, je v podobné situaci jako kníže Macuura.“ Pán z Čikuga se zasmál otáčeje šálkem v ruce.

„Ženy jménem Španělsko, Portugalsko, Holandsko a Anglie našeptávaly za noci muži jménem Japonsko do ouška pomluvy jedna o druhé.“

Kněz poslouchal tlumočnickův překlad a postupně začínal chápat, co tím všim komisař myslí. Uvědomoval si i to, že Inoue si nevymýšlí. V Goi i v Macau se už dávno vědělo, že protestantské Holandsko a Anglie s nelibostí sledují úspěchy katolického Španělska a Portugalska a že je proto příslušníci těchto národů u šógunské vlády často očerňovali. A jindy zase misionáři přísně zakazovali japonským věřícím stýkat se s Angličany a Holanďany.

„Jestli tedy postup knížete Macuury schvalujete, jistě vám nebude ani japonský zákaz křesťanství připadat nerozumný.“

Komisař se na kněze upřeně zahleděl. Z jeho krevnaté, tučné tváře přitom nemizel úsměv. Měl oči na Japonce

příliš světlé a také skráně bez jediného bílého vlásku; patrně si je barvil.

„Naše církev ale vyžaduje jednoženství.“ Kněz schválně zvolil vtipnou odpověď. „Když je tu legální manželka, je moudré zapudit vedlejší. Nemělo by si tedy i Japonsko zvolit řádnou choť?“

„Tou řádnou manželkou myslíte Portugalsko?“

„Nikoliv, naši církev.“

Když tlumočnick s kamennou tváří přeložil tuto odpověď, výraz komisaře se změnil a on se zasmál. Na starého muže to byl hlasitý smích, jeho oči však, jak shlížel na kněze, byly bez výrazu. Nenašel v nich ani náznak úsměvu.

„Já si ale, Padre, myslím, že pro muže jménem Japonsko bude nejlepší, když se nebude obtěžovat s volbou nějaké cizinky a spojí se s japonskou ženou, která se narodila v téže zemi a na niž se může spolehnout.“

Kněz ovšem okamžitě pochopil, koho komisař míní onou cizinkou. Ale protože se protivník pustil do diskuse pod rouškou nevinného tlachání, musel se i on tomuto tónu přizpůsobit.

„Církev spíš než národnost ženy cení její věrnost vůči muži.“

„Tak? Kdyby mezi manželi byla jen samá láska, nebylo by na světě žádné trápení. Ale ono existuje i to, čemu se lidově říká dotěrná láska ohyzdné ženy.“

Zřejmě spokojen svým přirovnáním komisař sám sobě mohutně přikývl a dodal: „Oddanost škaredé ženy dokáže muže utýrat.“

„Pan komisař považuje šíření víry za násilně vnucovaný podomní obchod s citem?“

„Nám se to tak jeví, ale jestli někoho uráží výraz ‚dotěrná láska ohyzdné ženy‘, je možno namísto toho mluvit o ženě, která neporodila a nevychovala děti. Říkáme, že je neplodná a k manželství se nehodí.“

„Tím, že se křesťanské nauce v dnešním Japonsku ne-daří, není vinna církev. Nemyslíte, že jsou tím vinni spíš ti, kdo odtrhli ženu-církev od muže, to jest od věřících?“

Tlumočnick nemohl najít vhodná slova a na chvíli umkl.

V této době bývaly z vězení zpravidla slyšet modlitby věřících. Dnes se však neozvalo nic. Knězovo srdce se rozpomnělo na ticho před pěti dny. To dnešní ticho se mu podobalo, a přece bylo úplně jiné. Mrtvé tělo jednookého muže leželo s tváří k zemi, která žhnula bílým sluncem, a hlídač je bezcitně táhl do jámy. Na zemi pak dlouho zůstala krvavá stružka, jako by ji tam někdo nakreslil štětcem. Kněz nebyl schopen si představit, že by k popravě dal příkaz muž s tak mírnou tváří.

„Padre, zdá se, že kněží, kteří kdy přišli do Japonska,“ pán z Čikuga odděloval zřetelně jedno slovo od druhého, „této zemi vůbec nerozuměli.“

„Pan komisař ale také asi nezná křesťanství —“

Kněz a Inoue se společně zasmáli.

„Ale před třiceti lety, ještě jako vazal rodiny Gamó, jsem také hledal u vašich kněží poučení o pravdě.“

„A později?“

„Já sice teď stíhám křesťanství, ale smýšlím o něm jinak než ostatní lidé. Vůbec si nemyslím, že by křesťanská nauka byla sama o sobě špatná.“

Tlumočnicka toto prohlášení zřejmě překvapilo a přelozhil je jen s jistým váháním. Stařec s úsměvem hleděl do šálku, v němž zbylo trochu horké vody.

„Padre, dobře uvažujte o těch dvou věcech, o nichž jsem já, stařec, s Vámi mluvil. Láska ošklivé ženy je pro muže nesnesitelná a neplodná žena není pro manželství vhodná.“

Komisař povstal a tlumočnicka se sepjatýma rukama uctivě sklonil hlavu. Strážný přispěchal a pán z Čikuga si pomalu obul slaměné sandály. Na kněze se už ani neohlédl a vyšel na dvůr ponořený do noční tmy. Ve dveřích domku vířil roj moskytů. Venku zaržál kůň.

Večer začalo tiše pršet. Déšť šuměl v háji za domkem jako písek v přesýpacích hodinách.

Kněz s hlavou na tvrdé podlaze naslouchal šumění deště a myslel na den, kdy onen muž stál před soudem tak jako on sám. Bylo ráno, čtrnáctého dne měsíce Nisanu, kdy jej vyhublého, se ztuhlou, rozedranou tváří hnali ze svahu nad

Jeruzalémem. Zář svítání se bíle odrážela na moabském hřebeni táhnoucím se za Mrtvým mořem. Potok Cedron svěže zurčel. Nenašel se nikdo, kdo by ho nechal odpočinout. Když sestoupili z Davidova návrší a přešli napříč náměstím Xystus, vystoupila před ním vedle mostu přes údolí Thyropeon mohutná budova velerady pozlacená ranním sluncem.

Když starší a zákoníci vynesli rozsudek, bylo ještě zapotřebí, aby ho potvrdil římský prokurátor Pilát. Ten byl už o celé věci zpraven a očekával je v praetoriu v sousedství chrámu.

Od dětství si kněz dobře pamatoval toto rozhodující dění z onoho rána čtrnáctého Nisanu. Muž s vyhublou tváří byl pro kněze ve všem vzorem. Tak jako každá lidská oběť — hleděl i on s lítostí, smutně, ale pokojně na dav, který mu spílal a plival na něj. Do tohoto davu se vmísil i Jidáš.

Proč asi Jidáš sledoval toho člověka? Snad z pomstychtivé radosti, s níž se chtěl ubezpečit o smrti muže, kterého zaprodal? V každém případě se všechno až podivuhodně shodovalo s jeho vlastním případem.

Tak jako Kristus byl zaprodán Jidášem, tak on byl zaprodán Kičidžiróem, a jako Kristus i on má být souzen světskými úřady. Vědomí, že sdílí s oním člověkem stejný úděl, posílilo v té deštivé noci jeho srdce radostí a vzrušením. Byla to radost křesťana, který si je vědom, že je spojen se Synem božím.

Zároveň ho však znepokojovalo pomyšlení, že dosud nepoznal tělesné utrpení, jaké zakusil Kristus. Ten byl v Pilátově paláci připoután k mučícímu kůlu víc než dvě stopy vysokému a bičován koženými, železem pobitými důtkami. Potom mu probili ruce i nohy hřeby. Na něho však od té doby, co ho zavřeli do tohoto vězení, ani úředníci, ani strážní nevztáhli ruku. Nevěděl, zda to byl příkaz pána z Čikuga, ale stále ještě se mu zdálo, že i nadále poplynou dny, aniž ho někdo třeba jen udeří.

Proč tomu tak je? Kolikrát slyšel o tom, že mučení a fyzickému strádání byli vystavováni misionáři uvěznění v této

zemi. Pater Navarro, zaživa upálený v Šimabaře, otcové Carvalho a Gabriel, připoutaní k pěti dalším obětem a znovu a znovu spouštění do vroucích pramenů pekla v Unzenu, a nesčetní misionáři, kteří zemřeli hladu a vyčerpáním ve vězení v Ómuře. Naproti tomu on je sice uvězněn, ale může se modlit a dovolují mu i navštěvovat věřící. Jídlo je tu chudé, ale dostává je dvakrát denně. A ani komisař, ani úředníci ho nijak přísně nevyšetřují. Odbudou téměř jen formální rozhovor a zase jdou.

Co se jenom za tím skrývá?

Kněz si vzpomínal, jak s přítelem Garrpem v horské chatrči v Tomogi často rozmlouvali o tom, zda snesou mučení, kdyby je museli podstoupit. Věděli, že není jiné cesty než zoufale prosit Pána o pomoc, ale on tehdy v hloubi duše cítil jakousi jistotu, že dokáže vytrvat až do smrti. Když pak bloudil po horách, uvědomoval si, že jestli ho chytanou, bude jistě popraven. Avšak citové rozpoložení těch hodin mu pomáhalo utvrzovat se v předsevzetí, že statečně přijme jakékoli utrpení, které ho potká.

Teď však cítil, že toto jeho odhodlání kdesi v koutku srdce ochablo. Vstal ze země a potřásl hlavou, snaže se přijít na to, kdy se jeho odvaaha začala ztrácet. Bude to tím životem tady. Jakýsi hlas mu náhle řekl: „Je to tím, že se ti tu vlastně žije dobře.“

Tak je to. Od té doby, co přišel do Japonska, teprve tady, v tomto vězení, má možnost působit jako kněz. Od té doby, co v Tomogi propukl strach z policie, nebyl ve styku s nikým z vesničanů s výjimkou Kičidžiróa. Tady se s nimi konečně setkal, nestrádal a většinu dne se mohl modlit nebo rozjímat.

Každý den tu plynul tiše jak písek v přesýpacích hodinách. Avšak jeho vnitřní postoj, dosud pevný jako ocel, začal pomalu rezivět. Napadalo ho, že mučednictví a fyzická bolest, které kdysi dychtivě očekával jako něco nevyhnutelného, snad přece jen nebude muset podstoupit. Úředníci i strážní se k němu chovají velkoryse a komisař s masitou tváří s ním zavádí zábavné hovory o Hiradu. Poté, co okusil této pohodlnosti, která působí jak vlažná

voda, potřeboval by k tomu, aby dokázal znovu bloudit po horách a skrývat se v horské chatrči, dvojnásobnou sílu ducha.

Japonští úředníci a komisař jsou téměř nečinní, jako pavouk, který čeká, až se mu kořist chytí do sítě. Kněz si teprve plně uvědomil, jak ochabl. Maně si vzpomněl na strojený úsměv pána z Čikuga i na to, jak si stařecky mnul ruce. Jasně teď pochopil, co toto komisařovo chování vyjadřovalo.

Jako by četli jeho myšlenky, začali mu místo dosavadních dvou jídel denně dávat tři.

Strážný, který za tím zřejmě nic záludného netušil, ho s dobromyslným úsměvem, při němž se mu odhalily celé dásně, vybídl:

„Jezte. Je to z příkazu pana komisaře. Takhle se tu s každým nezachází.“

Kněz pohlédl do dřevěného šálku, naplněného rýží uvařenou s červenými boby, a na sušenou rybu, zavrtěl hlavou a požádal strážného, aby to dal věřícím. Nad rýží už kroužila moucha. Když nastal večer, přinesl strážný dvě slaměné rohože. Kněz začínal chápat, co tím vším úřady sledují. Napadlo ho, že toto lepší zacházení znamená, že se přiblížil den, kdy ho začnou mučit. Tělo uvyklé na pohodlí při mučení neobstojí. Úředníci určitě toužebně čekají, až podle jejich lstivého plánu odolnost jeho těla i duše poklesne, a potom ho náhle vrhnou na mučidla.

Mučení v jámě. . .

V paměti mu uvízl tento výraz, který uslyšel od tlumočnicka onoho dne, kdy byl chycen na ostrově. Jestli Ferreira skutečně odpadl, bylo to jistě také proto, že s ním nejprve zacházeli slušně, a když jeho tělo a mysl takto oslabili, začali ho najednou mučit. Jen tak si lze představit, že tak vynikající kněz byl schopen se nakonec zřítí víry. Jaká lstivost!

„Japonci jsou nejchytřejší národ, který známe.“ Kněz si připomněl slova z listu svatého Františka Xaverského a hořce se zasmál.

Úředníci i komisař se už jistě od strážní dozvěděli, že od-

mítá jídlo, které mu přidali, a že na noc nepoužívá rohoží. Nikdo mu to však nevytýkal. Kněz ovšem nevěděl, zda přišli na to, že jejich záměr prohlédl.

Jednou ráno — bylo to asi za deset dní poté, co tam byl pán z Čikuga — ho probudily jakési poplašné zvuky na dvoře. Když přitiskl tvář k mříži, tři věřící byli právě vyvádění z vězení a popoháněni jakýmsi samurajem. V ranní mlze viděl, jak je strážní vlekli, svázané mezi sebou na zápěstí. Jako poslední byla přivázána žena, která mu kdysi dala okurku.

„Otče! Padre!“ zavolali všichni naráz, když míjeli strážní domek, kde byl zavřen. „Jdeme na robotu!“

Kněz vysunul ruku a každého jednotlivě přezehnal. Jeho prsty se lehce dotkly čela Moniky, která je nastavovala jako dítě, s trochu smutným úsměvem.

Celý den bylo ticho. Po poledni teplota stoupala, jak nemilosrdný sluneční žár pronikal mřížemi do cely. Zeptal se strážného, který mu přinesl jídlo, kdy se ti tři vrátí. Dostal odpověď, že večer, až skončí práci. V Nagasaki se teď z rozkazu pána z Čikuga staví mnoho chrámů a svatyn, a tak není nádeníků nikdy dost.

„Dnes večer se slaví *urabon*. Padre ale asi neví, co to je, že?“

Strážce mu pověděl, že se večer koná buddhistická slavnost zemřelých. V Nagasaki se při ní na kraje střech domů zavěšují lucerny a zapalují v nich světla. Kněz zase poučil strážného, že v západních zemích se dělá něco podobného o svátku Dušiček.

Z dálky se ozval dětský zpěv. Zbystřil sluch.

Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne
Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne

Píseň dětí zněla přerývaně a měla v sobě jakýsi smutek.

Za stmívání se na stromě zvaném opičí skluzavka znovu ozvala cikáda *cukucukubóši*. Její hlas ještě tkvěl ve večerním bezvětrí, ale ti tři se dosud nevrátili. Když pod olejovou lampou dojídal večeři, dolehl k němu zdáli nezřetelně

zpěv dětí. Uprostřed noci pronikla oknem do cely zář měsíce a probudila ho. Slavnost zřejmě už skončila. Nevěděl, zda se věřící vrátili nebo ne.

Nazítří ráno ho strážný probudil ještě za tmy a řekl mu, aby se oblékl a ihned šel ven.

„Co se děje?“ Na dotaz, kam půjde, strážný potřásl hlavou a odpověděl, že sám neví, ale že asi zvolili tuto ranou hodinu, aby se cestou vyhnuli davu zvědavců.

Čekali na něho tři samurajové. Také oni mu řekli jen tolik, že se to děje na příkaz komisaře, vzali ho mezi sebe a mlčky se vydali na cestu. V ranní mlze vypadaly kupecké domky se střechami ze slámy a rákosí a se zavřenými dveřmi jako zachmuřené stařeny. Cesta vedla poli a podél ní leželo na hromadách stavební dříví. Jeho vůně smíšená s mlhou vytvářela zvláštní ovzduší. Nagasaki se zřejmě teprve stavělo. Ve stínu hromad navezené zeminy spali žebráci a páriové zabalení do rohoží.

„Jste v Nagasaki poprvé, že?“ oslovil kněze jeden ze samurajů s úsměvem.

„Je tu všude hodně kopců.“

Opravdu to tam bylo samý svah. Na stráni se k sobě tísnily domky s doškovými střechami. Kohouti ohlašovali ráno. Na cestě se povalovaly splasklé barevné lampióny, spadlé z okrajů střech, jako pozůstatek včerejšího svátku zemřelých. Dole se jak mléčné jezero do dálky táhl záliv lemovaný při pobřeží rákosím a ohraničený dlouhým poloostrovem. Zpoza projasňující se mlhy vystupoval hřeben tvořený několika nevysokými pahorky.

Nedaleko moře byl borový háj a na jeho okraji uviděl rozloženy koše. Sedělo tam na patách několik samurajů a cosi pojídali. Pohybovali ústy a zvědavě si kněze prohlíželi.

V háji už bylo rozestaveno několik lavic, obklopených bílým závěsem. Jeden ze samurajů ukázal na lavici a vybídl kněze, aby se na ni posadil. Překvapilo ho to, protože čekal, že ho budou vyšetřovat.

Všude kolem až k zálivu se táhla hladká, šedá písčina. Bylo pod mrakem, moře teď mělo sytou hnědou barvu.

Jednotvárné šplouchání vln narážejících na pobřeží připomnělo knězi umírání Mokičiho a Ičizóa. Tehdy bez ustání pršelo a mořští ptáci přilétali v dešti až ke kúlům. Moře mlčelo, jakoby znavené, a Bůh mlčel též. Pokolikáté už mu toto tajemství bolestně sevřelo srdce, ale ani teď je nedokázal pochopit.

„Padre,“ ozvalo se za ním. Otočil se a spatřil hranatého muže s dlouhými vlasy splývajícími na šíji, jak tam stojí a pohrává si s vějířem.

Spíš po hlase než podle tváře v něm kněz poznal tlumočníka, který ho vyšetřoval v domku na ostrově.

„Pamatujete se na mne? Je to už hezky dlouho, co jsme se neviděli. Ale koneckonců je to šťastné shledání. Vězení, kde teď Padre je, je novostavba, a tak to jistě není špatné bydlení, že? Než je postavili, byli křesťanští kněží drženi většinou jen ve věznici Suzuda v Ómuře. Zatékalo tam a za větru mrzli v ledovém průvanu. Byl to pro vězně tvrdý život.“

„Přijde sem snad brzy pan komisař?“ Kněz chtěl zarazit žvanění svého společníka a změnil proto téma rozhovoru. Tlumočník zaharašil vějířem v dlani a řekl:

„Ne, ne. Dnes se s pánem z Čikuga nesetkáte. Jak se vám jeví pan komisař?“

„Byl ke mně laskav. Dostávám tři jídla denně a dokonce mi přidělili přikrývku na noc, ale myslím si, že by mé tělo při takovém způsobu života mohlo zradit mou duši. Vy aspoň na to čekáte —“

Tlumočník předstíraje nevědomost odvrátil zrak.

„Tedy po pravdě řečeno, zanedlouho sem dorazí někdo, s kým se má dnes Padre z rozkazu komisařství setkat. Je to také Portugalec a tak si jistě budete mít co říci.“

Kněz se ostře podíval do žlutě zkalených tlumočnickových očí. Z tváře jeho společníka zmizel úsměv. V mysli se mu vybavilo jméno Ferreira. Opravdu? Tihle chlapi tedy k němu chtějí přivést Ferreiru, a ten ho má přemluvit k odpadlictví. Po celou tu dlouhou dobu k Ferreirovi nepocítoval nikdy odpor, spíš hluboký soucit, jaký asi mívá vítěz s tím, kdo prohrál. Ale teď, když se s ním měl setkat tváří

v tvář, pocítil kněz prudké vzrušení a neklid, jehož příčinu sám nechápal.

„Víte, kdo to je?“

„Vím.“

„Skutečně?“

Tlumočník zašustil vějířem a s lehkým úsměvem na tváři se zahleděl na šedé pobřeží. V dálce se na něm objevily postavičky lidí, blížících se sem v řadě za sebou.

„Je mezi nimi.“

Kněz sice nechtěl dát najevo, jak je rozrušen, ale bezděčně na lavici povstal. Mezi kmeny borovic zabílených písečným prachem bylo možno postupně rozeznat postavy blížících se lidí. Napřed kráčeli dva samurajové jako ostraha. Za nimi následovali tři křesťané svázaní mezi sebou jako zrnka růžence. Zcela zřetelně teď rozeznával vrávorající Moniku. A za těmi třemi spatřil kněz svého spolubratra Garrpeho.

„Tak co,“ ozval se vítězně tlumočník, „je to ten, kterého si Padre představoval?“

Kněz dychtivě sledoval postavu Garrpeho. Ten neměl tušení, že on zde také je, skrytý uprostřed borového háje. I Garrpe byl oblečen do šatů nějakého venkovana a také jemu z nich trapně čouhaly dlouhé, bílé nohy. Šel za ostatními s hrudníkem co možná vypjatým a zhluboka dýchaje.

To, že přítele chytili, kněze nepřekvapilo. Od okamžiku, kdy přistáli u japonských břehů, připravovali se na to, že je jednou odhalí a zatknou. Kněz však by byl rád věděl, kde Garrpeho chytili, a o čem po svém zatčení přemýšlel.

„Chtěl bych s Garrpem mluvit —“

„Rád věřím. To se dalo čekat. Ale den je dlouhý a je teprve ráno. Nebudte netrpělivý.“

Tlumočník schválně zívá, aby ho podráždil, a začal se ovívat vějířem.

„Ale spíš tohle. Když jsem vás onehdy na ostrově vyšetřoval, pozapomněl jsem s vámi promluvit o jedné věci. Poslyšte, Padre, co je to vlastně ta křesťanská láska?“

„Hrajete si se mnou jako kočka s myší,“ kněz smutným, zapadlým očima pohlédl na svého společníka. „Pasete se na mé bezmocnosti. Řekněte mi, jak a kde byl Garrpe zatčen.“

„Věznům se záležitosti komisařství bezdůvodně nesdělují.“

Průvod se na pobřeží náhle zastavil a strážní začali skládat balíky rohoží s koně, který šel vzadu.

„Nu tak,“ tlumočnick s uspokojením sledoval výraz knězovy tváře. „Víte, k čemu budou ty rohože?“

Biřici zatím nechali Garrpeho stranou, a těla tří věřících začali obalovat rohožemi. S hlavami vykukujícími ze slamených pláštěnek vypadali věřící jako larvy mola.

„Za chvíli je naloží do loďky a vyjedou s nimi na otevřené moře. Ten záliv je prý hlubší, než se zdá.“

Temně modré vlny okusovaly pobřeží se stejnou monotónností. Olověné mraky visící nízko nad mořem zakryly slunce.

„Vidíte, teď jeden z úředníků něco říká otci Garrpe-mu,“ řekl tlumočnick zpěvavě. „O čempak to s ním asi mluví? Nejspíš mu říká něco takového: Kdybyste byl kněz s opravdu křesťanskou láskou, slitoval byste se nad těmi třemi lidmi, zabalenými do rohoží, a nenechal byste je jejich osudu.“

Kněz teď konečně pochopil, o čem to tlumočnick mluví. Hněv jím projel jako poryv vichru. Kdyby nebyl kněz, zakroutil by tomu chlapovi krkem.

„I pan komisař řekl, že jestli se padre Garrpe jediným slůvkem zřekne víry, budou ti tři zachráněni. Vždyť už včera na úradě šlápli na *fumie*.“

„A vy ty chudáky, kteří šlápli — takhle strašně —“ pronesl kněz sotva popadaje dech. Dál však nepokračoval.

„Nejde nám o to, aby se veřejně zříkali víry takovíhle bezvýznamní lidé. Na japonských ostrovech je ještě mnoho venkovanů, kteří tajně vyznávají křesťanskou víru. A abychom ty přiměli k obrácení, musí nejdřív od víry odpadnout kněží.“

Vitam praesta puram, iter para tutum — Dej nám čistý

život, připrav cestu bezpečnou — kněz se chtěl pomodlit Zdravas, hvězdo mořská, ale místo modlitby před jeho vnitřním zrakem ožil výjev: po zemi na dvoře, kam praží slunce, teče černá stružka krve a na bukolu zpívá cikáda. Přišel do této země, aby zemřel za její lid, a zatím japonští věřící postupně umírají za něho. Neví, co si počít. Ztratil schopnost rozlišit, který skutek je dobrý a který špatný, co je správné a co chybné, tak jak ho to až donedávna učila nauka o morálních hodnotách. Jestli Garrpe zavrtí hlavou, budou ti tři jak kámen vrženi do zálivu. A jestli podlehne pokušení, jímž se ho snaží obloudit úředníci, bude to znamenat, že popře celý svůj život.

Co pro všechno na světě Garrpe odpoví? V křesťanství má být přece vždy na prvním místě láska, Bůh sám je Láska, ale... co se to děje?

Pojednou se dva z věřících, zabalení do rohože, rozeběhli, divže nezakopli. Pak do nich úředníci zezadu vrazili, takže upadli do písku na břehu. Jen Monika se nepohnutě, jak larva mola, upřeně dívala na temně modré moře. Kněz si připomněl její smích i chuť okurky, kterou vytáhla ze záňadří a podala mu ji.

Odvolej, odvolej! křičel v duchu na Garrpeho, který daleko od něho poslouchal, co mu úředník říká.

Cítil, jak mu po čele stéká pot, a zavřel oči. Bylo to zbabělé, ale zavřel oči, aby neviděl, co se teď bude dít.

Proč mlčíš? Jak jen v takovéto chvíli můžeš mlčet? Když otevřel oči, tři larvy, poháněné strážemi, směřovaly k loďce.

Já odvolám! Vždyť já odvolám! — měl ta slova už v hrdle, ale zaťal zuby a nevydal ani hlásky. Za vězni následovali dva biřici s kopími v kimonech vykasaných až na stehna. Usedli obkročmo na okraj loďky a ta, kolébána vlnami, se začala vzdalovat od břehu. Ještě je čas. Prosím tě, Garrpe, ať vina za tohle nepadne na nás. Je to tvoje zodpovědnost, ty sám ji musíš nést. Garrpe se dal do běhu a s rukama nad hlavu zvednutýma se vrhl do vln. Moře se kolem něj pěnílo, jak se blížil k loďce. Plaval a křičel:

„Audi nos — Vyslyš nás —“

V tom hlase, který chvílemi zanikal, když černá hlava mizela v moři, však nebylo ani zoufalství, ani hněv.

„Audi . . . nos — Vyslyš . . . nás.“

Bířící se vykláněli z ložky a cenili přitom bílé zuby. Jeden z nich vzal kopí a odstrkoval Garrpeho, který se chtěl k loďce přiblížit. Jeho hlava zmizela ve vlnách a hlas zanikl, ale zase se objevila zmítána mořem jak černý prášek. Hlasem slabším než předtím stále něco přerývaně volal.

Úředníci postavili jednoho z věřících na okraj ložky a ratištěm kopí do něho vši silou vrazili. Tělo zabalené do rohože jak loutka zmizelo v moři. Hned nato svrhli druhého muže. Nakonec moře pohltilo Moniku. Jen Garrpeho hlava se ještě chvíli vznášela jak tříška z vraku lodi, ale za okamžik se ztratila ve vlně šířící se za lodí.

„Ať to člověk vidí sebevickrát, vždycky je to ohavné.“ Tlumočník povstal z lavice a prudce se ohlédl na kněze očima plnými nenávisti.

„Padre, pomyslel jste někdy na to, jaké utrpení působíte našim prostým lidem, když Japonsku vnucujete své sobecké sny? Podívejte se! Stále teče krev. Krev lidí, kteří sami nic nechápou.“

A potom, jako by po něm plivl, dodal:

„Garrpe byl aspoň statečný. Ale . . . ty jsi ten největší zbabělec. Nezasluhuješ, aby ti někdo říkal Padre.“

Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne
Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne

Slavnost *urabon* už skončila, ale děti si kdesi dál prozpěvovaly svou píseň. Žebrákům a páriům se toho dne rozdávalo „žebrácké jídlo“ — pokrm, který se v nagasackých domech obětoval duším zemřelých spolu s boby, bramborovými klíčky a s lilkem. Na bukolu bylo dosud slyšet cikádu, ale její hlas postupně ztrácel na síle.

„Jak to s ním vypadá?“ vyptával se úředník, který sem jednou denně chodil na kontrolu.

„Pořád stejně. Kouká jen do zdi, jak je den dlouhý,“

odpověděl strážný šeptem ukazuje k místnosti, kde byl kněz zavřen. Když tam úředník zamřížovaným okénkem tiše nahlédl, viděl kněze sedícího zády k oknu na podlaze, ozářené sluncem, které tam pronikalo mříží.

Celý den se mu na zdi promítala malá černá hlava Garrpeho, vznášející se na temně modrých vlnách. Pak se zase tři věřící zabalení do rohoží hroužili jak kameny do moře.

Když potřásl hlavou, vidění zmizelo, ale jakmile zavřel oči, neodbytně se zase vracelo.

„Jsi zbabělec,“ řekl tlumočník, když povstal z lavice. „Nezasloužíš si ani jména Padre.“

Nedokázal zachránit věřící, ani je nenásledoval jako Garrpe, aby spolu s nimi zahynul ve vlnách moře. Chvěl se lítostí nad jejich osudem, ale nemohl si pomoci. Věděl, že soucit není čin. Není to ani projev lásky. Soucit — stejně jako tělesná žádost — není nic jiného než jakýsi instinkt. Tolik se naučil už kdysi dávno ve starých škamnách semináře, ale měl to v sobě jenom jako moudrost vyčtenou z knih.

„Jen se podívej, ta krev teče kvůli vám. Krev chudáků se rozlévá po celé naší zemi.“

Okamžitě se mu vybavil proud temně rudé krve tekoucí po dvoře. Tlumočník tvrdil, že tuto krev prolily sobecké ideály misionářů. Inoue, pán z Čikuga, přirovnal tyto ideály k dotěrné lásce ošklivé ženy.

„Ano —“ smějící se tvář tlumočnickovu překryl krevnatý, masitý obličej pána z Čikuga, „ještě říkáš, že jsi sem přišel proto, abys za ně položil život. Ale ve skutečnosti tihle lidé umírají za tebe —“

Pohrdavý smích protivníka rozdíral knězovy rány a vnikal do nich jako ostrý hřeb. Potřásl chabě hlavou hledaje slova ospravedlnění. Lidé této země dlouho umírali z jiných důvodů. Jestli zvolili smrt, aby mě chránili, jednali podle své víry. Jeho odpověď však neměla dost síly, byla už slabá na to, aby pomohla zacelit jeho ránu a ukonejšit jeho bolest.

Tak mu plynuly dny, jeden jako druhý. Na bukolu stále slabě zpívala cikáda.

„Tak co, jak to vypadá?“ opakoval svou otázku úředník přicházející jednou za den na kontrolu.

„Stále stejně. Od rána do večera kouká do zdi,“ odpovídal strážný potichu ukazuje k cele.

„Mám rozkaz z komisařství, abych zjistil, jak se chová. Ale jistě se vše daří podle plánu milostivého pána z Čikuga.“

Úředník odstoupil od zamřížovaného okénka a spokojeně se usmál jako lékař, který sleduje pacientovy pokroky.

Když skončila slavnost *urabon*, nastalo v Nagasaki údobí klidu. Na konci měsíce byl Den díkůvzdání, kdy předáci vesnic a starostové z Nagasaki, Ójamaury a Urakami přinášeli na komisařství darem krabice s první sklizní rýže. První den osmého měsíce se nazýval *hassaku*. Tehdy všichni úředníci a urození měšťtí páni oblékli bílou *katabiru* a vykonali zdvořilostní návštěvu u místodržícího.

Měsíc postupně dospěl k úplňku. Z háje za věznicí se ozývalo houkání sovy smíšené s cukrováním hrdliček. Nad hájem vyšel úplně kulatý měsíc a rozlil své přízračně červené světlo. Chvillemi se ukrýval za černými mraky a zase z nich vyplouval. Staří lidé předpovídali, že letos se budou dít zlé věci.

Třináctý den osmého měsíce. V městských domech v Nagasaki se připravuje *namasu* — pokrm ze syrových ryb a zeleniny — a vaří se rjúkjúské brambory a sojové boby. V ten den úředníci a jiní lidé zaměstnaní na komisařství přinášejí svému nadřízenému darem různé druhy ryb a pečiva, a ten jim zase dá rozdat *sake*, polévku, prosné knedlíčky a další pochoutky.

Toho večera strážní popíjeli *sake* dlouho do noci a pojídali sladké brambory, boby a mnoho jiného. Jejich hrubé hlasy a klapot nádobí se nesly do dálky. Kněz ve své cele seděl zpříma. Stříbrná zář měsíce pronikající dovnitř zamřížovaným oknem dopadala na jeho hubená ramena. Na prkenné stěně se rýsoval stín jeho vychrtlé postavy. Čas od času, jako by se něčeho polekala, se zasyknutím vzlétla olejová cikáda. Zavřel zapadlé oči a ponořil se do tmy.

Noc, kdy všichni, které zná, všichni, na něž vzpomíná, spí — do srdce se mu s řeřavou bolestí prodírala vzpomínka na podobnou noc. Muž příkrčený na šedé zemi v Getsemanech, na zemi vyhřáté celodenním žářem, stranou od učedníků, kteří tvrdě spí. „Ve smrtelném zápasu mu pot kanul na zem jako kapky krve.“ O této tváři teď kněz rozjímal. Dřív, když si tolikrát snažil vybavit podobu onoho člověka, mu z nějakého důvodu právě tato zmučená, potem zalitá tvář zůstávala cizí. Až dnes večer poprvé za jeho zavřenými víčky živě vystoupil výraz Ježíšova obličej v Getsemanech.

Zda i onen muž se té noci třásl hrůzou v předtuše božího mlčení? Kněz tomu nechtěl uvěřit. Teď dokonce musel několikrát potřást hlavou, aby potlačil výkřik, který se mu maně dral ze srdce. Deštivé moře, mlčící, když Mokičiho a Ičizóa přivázali ke kůlům. Moře, na němž se jak úlomek dřeva vznášela černá hlava Garrpeho, snažícího se z posledních sil dosáhnout loďku. Moře, do něhož padala, jedno po druhém, těla zabalená do rohoží. Moře táhnoucí se donekonečna, bez hranic, smutně, a i v té chvíli Bůh nad ním neúprosně stále a stále mlčel. Eli, Eli, lama sabachthani, Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil? — tento výkřik zazněl v knězově srdci při vzpomínce na olověné moře. Eli, Eli, lama sabachthani. V pátek okolo hodiny deváté, když nastala tma po vší zemi, zazněl tento hlas z kříže a nesl se k nebi. Kněz často uvažoval o slovech modlitby onoho muže, ale ještě nikdy ho nenapadlo, že by byla výrazem hrůzy z božího mlčení.

Je však naprosto jisté, že Bůh je? Kdyby nebyl, byla by polovina mého života, věnovaná tomu, abych sem, na tento malý, pustý ostrov, přes nesčetná moře přinesl zrnko pravdy, jen zbytečná hra. Nesmyslný by byl i život jednookého muže, jemuž v poledne, za zpěvu cikády, utáli hlavu, i celý život Garrpeho, který se snažil dosáhnout křesťany v loďce. Kněz s tváří obrácenou ke zdi se hlasitě rozesmál.

„Padre, co je vám k smíchu?“

Hrubé hlasy popíjejících strážů už utichly a jeden z nich, který si šel ulevit, se ho takto zeptal, když míjel jeho dveře.

Přišlo však ráno, a když prudké slunce mříží v okně proniklo do cely, kněz zase poněkud nabyl vnitřní síly a podařilo se mu vymanit z pocitu opuštěnosti, který se ho minulé noci zmocnil. S nohama nataženýma a hlavou opřenou o prkna stěny odřikával dutým hlasem slova žalmu:

Připraveno jest srdce mé, Bože,
připraveno jest srdce mé,
zpívat a oslavovat tě budu.
Probud se, probud se se mnou, loutno a harfo má,
když za svítání vstávám.
Slavit tě budu mezi lidmi, Pane,
žalmy prozpěvovat ti budu mezi národy.

Byly to verše, které mu v chlapeckých letech vždy vytanuly na mysl, když pozoroval, jak vítr pod azurovým nebem povívá větvemi ovocných stromů. Tehdy ještě pro něho Bůh nebyl tím, čím je nyní — důvodem hrůzy a temných pochybností, ale nejdůvěrnějším přítelem, který ho oblažoval vědomím, že On — Bůh — žije v souladu se světem.

Když se na něj občas okénkem zvědavě podíval úředník nebo stráž, kněz už se ani neohlédl. Často se také nedotkl jídla, které mu sem třikrát za den vstrčili.

Nastalo září a ve vzduchu už bylo cítit jakési mírné osvěžení. Jednou odpoledne ho znenadání navštívil tlumočník.

„Přejeme si, abyste se dnes s někým sešel.“

Jako obvykle si přitom chřestivě pohrával s vějířem.

„Ne, ne, pan komisař to není. Není to ani nikdo z úředníků. Je to někdo, s kým se jistě rád uvidíte.“

Kněz mlčel a bezvýraznýma očima zíral na návštěvníka. Velmi dobře si pamatoval slova, která mu onehdy tlumočník vmetl do tváře, ale kupodivu vůči němu necítil ani nenávist, ani hněv. Byl už příliš unavený, než aby se v něm něco takového probudilo.

„Slyšel jsem, že málo jíte,“ řekl tlumočník se svým strojeným úsměvem, „neměl byste si to tak brát —“

Během řeči stále vycházel ven a zase se vracel s hlavou vtaženou mezi rameny.

„Kde jsou ta nosítka? Už tu měla být.“

Kněze téměř nezajímalo, kdo to má vlastně přijet. Ne-

přítomně sledoval postavu tlumočníka, neklidně pobíhajícího mezi celou a strážnicí.

U vrat se ozvaly hlasy kuliů nesoucích palankin. Tlumočník jim před domem cosi přikazoval.

„Padre, půjdeme.“

Kněz mlčky povstal a pomalu vyšel ven. Do unavených, žlutě zakalených očí, ho bolestně udeřilo venkovní světlo. Dva kuliové v bederních pásech se lokty opírali o nosítka a zírali na něj.

„To bude tíha! Je velkej,“ ohrazovali se, když kněze nakládali do nosítek. Aby ho nikdo neviděl, spustili bambusový závěs, ale také proto, aby ani on neviděl nic z vnějšího světa. Doléhaly k němu jen různé zvuky: křik dětí, rolnička žebravého mnicha, hluk staveniště. Podvečerní slunce zasvitlo závěsem a promítlo na jeho tvář proužky světla. Teď už to nebyly jen zvuky: pronikaly k němu i různé vůně. Ucítil stromy a výpary země. Pach dobytka a slepic. Kněz zavřel oči a celou bytostí sál lidský život, který se k němu v mžiku vrátil na dosah ruky. V srdci se mu vzedmula touha moci zase mluvit s lidmi, poslouchat jejich řeč, vplynout zase do jejich života. Měl už dost tohoto svého života — skrývání v uhlířské boudě, bloudění po horách, hrůzy z pronásledovatelů i pohledu na vraždění věřících. Zdálo se mu, že už nemá sílu, aby to dál snášel. A přece — od okamžiku, kdy se stal knězem, měl usilovat o to jediné, totiž, aby miloval z celého srdce, z celé duše, z celé mysli a z celé síly.

Podle okolních zvuků poznal, že už jsou ve městě. Ještě před chvílí slyšel kdákání slepic a bučení krav a teď k němu přes žaluzii pronikla změt lidských kroků, ječivé volání prodavačů, skřípání kol a výkřiky z jakési hádky.

Knězi bylo už úplně jedno, kam ho vezou a s kým se má setkat. Ať to bude kdokoli, zase se budou opakovat tytéž otázky a vše bude probíhat podle předem stanoveného postupu vyšetřování. Tak jako když se Herodes vyptával Krista, nedostane otázky proto, aby na ně odpověděl, ale bude to zase pouhá formalita. Nevěděl také, proč ho Inoue Čikugo no kami jako jediného nedal zabít, ale také ho

nepropustil na svobodu, a proč ho vůbec nechává žít. Teď však mu už bylo zatěžko zabývat se otázkou, proč tomu tak asi je.

„Jsme na místě.“

Tlumočník, stíraje si pot dlaní, zastavil nosítka a nadzvedl závěs. Kněz vystoupil a překvapila ho červená zář podvečera. Kolem stáli strážní, kteří ho měli na starosti ve vězení. Zřejmě ho doprovázeli z obavy, aby se cestou nepokusil o útěk.

Nad kamennými schody byla brána chrámu a za ní uviděl nevelký klášter, lesknoucí se ve večerním slunci. Jeho zahrada přecházela do hnědého, skalnatého svahu. V klášterní kuchyni bylo šero a chladno. Na dřevěné podlaze se tu bezostyšně procházelo několik slepic. Vstoupil jakýsi mladý mnich, očima sršícíma nepřátelstvím se podíval na kněze, nepozdravil ani tlumočníka a zmizel.

„Mniši vás kněze nemají rádi,“ prohodil spokojeně tlumočník sedící na dřevěné podlaze a pohlížející do dvora.

„Takhle donekonečna vysedávat o samotě a koukat do zdi, to je jed pro tělo i pro duši. A něco vám povím — není pro vás dobré dělat zbytečné potíže.“

Kněz však slova tlumočníka, který ho chtěl jako obvykle jenom dráždit, téměř neposlouchal. Vnímal teď spíš čichem. Ve směsi vůní, kterou vytvářely kadidlové tyčinky, pára z kuchyně a japonská jídla, ucítil náhle něco, co sem nepatřilo. Byla to vůně masa. Tím, že je dlouho nejedl, zaznamenal citlivě i jeho nepatrné množství.

V dálce se ozvaly kroky. Blížily se sem pomalu z druhého konce chodby.

„Tušíte už, s kým se shledáte?“

V tom okamžiku knězi ztuhla tvář a on konečně přikývl. Uvědomil si, že se mu proti jeho vůli roztřásla kolena. Věděl, že se s tímhle člověkem jednou setká, ale nikdy si nepomyslel, že to bude na takovémto místě.

„Bylo už načase, abyste se sešli.“

Tlumočník s potěšením pozoroval, jak se kněz chvěje. „Pan komisař si to přál —“

„Pan Inoue?“

„Ano. Ale i druhá strana si přála setkat se s vámi.“

Za starým mnichem přicházel Ferreira v černém kimonu. Ve srovnání s drobným starým mnichem, který ze všech sil vypínal hrud, působila Ferreirova vysoká postava se svěšenou hlavou až příliš ponížene. Připomínal dobytče, které sem táhnou za provaz proti jeho vůli.

Starý mnich se zastavil, beze slova pohlédl na kněze a se zkríženými nohama usedl do rohu místnosti, kam ještě svítilo večerní slunce. Všichni dlouho mlčeli.

„Otče —“ řekl náhle kněz třesoucím se hlasem. „Otče.“

Ferreira pozvedl obličej a krátce na kněze pohlédl. V jeho očích se mihl náznak poníženeho úsměvu a stín studu. Hned nato se však na kněze vyzývavě podíval široce otevřenými očima.

Kněz nevěděl, co by měl jako duchovní říci. Srdce mu přetévalo city, ale bál se, že ať řekne cokoli, nebude to pravdivé. Také povýšenecká zvědavost mnicha a tlumočníka, kteří je bedlivě sledovali, mu bránila, aby promluvil. Soucit, hněv, smutek, odpor — to všechno se mísilo v jeho srdci.

Proč se takhle tváříš, křičel v duchu. Nepřišel jsem, abych ti něco vyčítal. Nejsem tu proto, abych tě soudil. Nejsem lepší než ty. Pokusil se ze všech sil o úsměv, ale místo něho mu z očí proti jeho vůli vytryskly slzy a pomalu stékaly po tváři.

„Otče, dlouho jsme se neviděli,“ vyrazil ztěžka třesoucím se hlasem. Byl si dobře vědom toho, jak komicky, ba přímo nesmyslně znějí jeho slova v této chvíli, ale nezmohl se na nic jiného.

Ferreira dál mlčel a stále se jakoby vyzývavě usmíval. Kněz měl Ferreirovo nitro — jak jeho obličej přešel od slabošského úsměvu k povýšeneckému výrazu — jako na dlaní. A právě proto, že ho chápal, zatoužil na místě padnout jak zpuchřelý strom a zemřít.

„Řekněte něco —“ vyrazil ze sebe kněz, jako by lupal po dechu. „Máte-li se mnou soucit, řekněte něco!“

Oholil ses, vid? Taková hloupost, ani nevěděl, jak ho to mohlo napadnout. Kdysi totiž, ve dnech, když ho s Garr-

pem vídali, P. Ferreira nosil na bradě krásný, pečlivě pěstěný vous. Dodával jeho tváři zvláštní, laskavé ušlechtilosti. Teď však jeho horní ret a brada vypadaly jako oloupané. Kněz cítil, jak mu oči stále bloudí po oholených částech Ferreiraova obličeje. Působily na něho téměř nestydatě.

„Za takovýchto okolností — nevím, co bych měl říci —“

„Klamete sám sebe.“

„Jenom sám sebe? Což neklamu celý svět?“

Tlumočník se nahýbal dopředu, aby mu z jejich portugalského hovoru nic neuniklo. Několik slepic zamáchalo křídly a vzlétlo z hliněné části kuchyně na dřevěnou podlahu.

„Žijete tu už dlouho?“

„Bude to asi rok.“

„Tady —“

„To je klášter Saišódži.“

Když z Ferreiraových úst vyšlo slovo Saišódži, starý mnich, který seděl jak kamenný buddha čelem k přední stěně budovy, se k nim otočil.

„I já žiji kdesi v Nagasaki ve věznici. Sám nevím, kde to je.“

„Já vím. Je to na předměstí Sotomači.“

„A co po celé dny děláte?“

Ferreira zkrivil tvář a přejel si rukou po holé bradě.

„Pan Sawano denně vyřizuje různé písemnosti,“ odpověděl za něj tlumočník sedící vedle.

„Na příkaz komisaře pracuji na knize o astronomii.“ Ferreira se dal rychle do řeči, aby zarazil tlumočníka. „Je to tak. Aspoň jsem užitečný. Jsem užitečný lidem této země. Japonci mají o všem bohaté vědomosti, jenom v astronomii a v lékařství jim já jako člověk ze Západu mohu být v něčem platný. Mají tu ovšem také znamenité lékařství, které poznali od Číňanů, ale nebude na škodu, když se obeznámí také s poznatky našeho ranhojičství. A s astronomií je to stejné. Požádal jsem proto holandské kapitány, aby nám obstarali čočky a dalekohled. Nejsem v této zemi neužitečný. Něčím jí pomáhám. Opravdu —“

Kněz pozoroval Ferreiraova ústa chrlící slova, jako by jimi chtěl něco přehlušit. Zprvu nerozuměl tomu, proč se jeho společník najednou tak rozpovídal. Ale po chvíli se mu zdálo, že už chápe, proč tolik zdůrazňuje svou užitečnost. Ferreira nemluvil jen k němu. Vykládal o překot a nahlas, aby ho slyšel i tlumočník a mnich, a snad i aby sám před sebou obhájil svou nynější existenci.

„Jsem této zemi užitečný.“

Kněz smutně pozoroval Ferreira a neklidně pomrkal. Ano, jedinou touhou, ba snem duchovního je být lidem užitečný, být jim na prospěch. Kněží cítí samotu jen tehdy, když nemohou druhým sloužit. Pochopil, že Ferreira se ani teď, po svém odpadu od víry, nedokáže vymanit ze svého dřívějšího duchovního zaměření. Zdálo se mu, že Ferreira přímo zoufale lpí na své dávné touze být druhým prospěšný tak jako šílená žena, která neustále nabízí nemluvněti prs.

„Jste šťasten?“ zašeptal kněz.

„Kdo?“

„Vy.“

„Štěstí —“ ve Ferreiraových očích znovu zajiskřil vzdor. „To závisí na tom, co si pod tím představujete.“

Dříve bys nic takového neřekl. Po těchto Ferreiraových slovech kněz s pocitem únavy zmlkl. Není tu přece proto, aby mu vyčítal jeho selhání anebo to, že zradil své někdejší žáky. Ani v nejmenším se nehodlal dotýkat rány, kterou ten druhý před ním chtěl za každou cenu ukrýt.

„Ó ano, je to tak. Velice nám Japoncům pomáhá. Přijal také nové jméno — Sawano Čúan.“

Tlumočník se s úsměvem ohlédl na obě strany, na Ferreira a na kněze: „Dal se i do práce na jedné knize. Týká se učení o Bohu a omylů křesťanství a odhalují se tam různé podvody. Jestli se nemýlím, bude se to jmenovat Odhalení podvodů.“

Tentokrát neměl Ferreira čas tlumočníka zarazit. Na okamžik se obrátil ke slepicím, které vedle zas byly křídly, a předstíral, že neposlouchá.

„Sám pan komisař čte rukopis a vyjádřil se o něm pochvalně.“ A ke knězi tlumočník dodal: „I vy, až najdete ve vězení chvíli volnou — byste se na to měl podívat.“

Kněz teď pochopil, proč Ferreira tak překotně vykládal, že připravuje knihu o astronomii. Ferreira, který z rozkazu komisaře denně zasedá ke stolu. Ferreira, který píše o podvodech křesťanství, v něj celý život věřil. Jako by ho viděl s ohnutými zády, jak sedí se štětcem v ruce.

„To je brutální, nelidské,“ řekl kněz.

„Co máte na mysli?“

„Surové je to. Není horšího týránf, než je toto.“

Ferreira pootočil hlavu, ale kněz zahlédl, jak se mu v očích zaleskly slzy. Oblékli ho do černého japonského kimona, hnědé vlasy mu svázali do japonského účesu, dokonce mu dali jméno Sawano Čúan — A on přesto žije dál. A ty, Pane — ještě mlčíš. I k tomuto lidskému osudu mlčíš.

„Pane Sawano, nepřivedl jsem sem dnes tohoto padreho, abyste vedli tak dlouhé hovory. — Podívejte, nechtěl byste mu to říci rychleji? Starý Mistr má také řadu svých záležitostí.“

Tlumočník se ohlédl na mnicha sedícího jak kamenný buddha na podlaze ozářené zapadajícím sluncem.

Zdalo se, že i Ferreira už poklesl na duchu a nemá chuť k dalšímu vysvětlování. Tento muž, kterému se dosud v řasách leskly slzy, se najednou zdál knězi malý a jakoby scvrklý.

„Přišel jsem proto, že mi přikázali, abych vás vyzval k odpadu od víry,“ zašeptal unaveně.

„Podívejte se na tohle —“ ukázal beze slova na místo za svým uchem. Byla tam jizva. Hnědá jizva, jako po spálenině.

„Říkají tomu ‚pověšení v jámě‘. Asi jste už o tom slyšel. Zavážou vás do hrubé rohože, abyste nemohl hýbat rukama ani nohama a pověsí hlavou dolů do jámy.“ Tlumočník prudce rozpráhl paže, jako by se sám té vidiny děsil. „A aby člověk na místě nezemřel, udělají mu za uchem otvor, a tím po kapkách odkapává krev. Tohle mučení vymyslel pan Inoue.“

Vzpomněl si na krevnatou, masitou tvář komisaře. Na jeho výraz, když oběma rukama svíral šálek na čaj a poma-

lu popíjel horkou vodu. Jeho usmívající se tvář jako by vyjadřovala naprostý souhlas se vším, co on tehdy říkal. Herodes při mučení onoho člověka také jedl a dokonce u tabule vyzdobené květinami.

„Uvažte to. Dnes jste jediný křesťanský kněz v zemi, a i vy jste uvězněn. Mezi lidem se už stejně to vaše učení, nebo jak tomu říkáte, nemůže šířit. Což si neuvědomujete, že už nic nedokážete?“

Tlumočník zúžil oční štěrbinu a jeho hlas poněkud zvládněl.

„Ale tady pan Čúan, jak jsem před chvílí řekl, se obětuje pro lidi tím, že překládá knihy o astronomii a lékařství a pomáhá nemocným. Máte dvě možnosti, buď nečinně a neúčinně trávit celý život ve vězení nebo se navenek odřít víry a sloužit lidem. To musíte dobře zvážit. Starý Mistr to musel i panu Čúanovi dlouho vysvětlovat. Láska znamená konec konců zřít se sebe sama. A naopak je sobecké nesmyslně lpět na nějakých zvláštnostech vlastní náboženské sekty. Vložil mu také, že v sebeobětování pro druhého se buddhismus a křesťanství neliší. Na čem záleží, je to, zda člověk se oddá Cestě nebo ne. Pan Sawano o tom jistě také píše ve svém Odhalení podvodů —“

Tlumočník domluvil a pohlédl na Ferreira, jako by od něho očekával potvrzení svých slov.

Večerní slunce dopadalo na štíhlou postavu stárnoucího muže oblečeného do japonského šatu. Kněz se na něj díval a marně v něm hledal onoho dávného otce Ferreira, tolik uctívaného kleriky lisabonského semináře. Kupodivu vůči němu nepocítoval nejmenší pohrdání. Srdce mu naplňoval jen soucit, jako by se díval na živou bytost, z níž unikla duše.

„Dvacet let,“ zašeptal Ferreira se sklopenýma očima, „dvacet let jsem v této zemi šířil víru. Znam ji lépe než vy.“

„Za svého dvacetiletého působení jste tu jako provinciál jezuitského řádu vykonal skvělou práci,“ řekl kněz ve snaze povzbudit svého společníka. „Dopisy, které jste posílal generálovi řádu, jsme četli vždy s velkou úctou.“

„A teď před sebou vidíte starého poraženého misionáře.“

„Misie nikdy není poražena. Až vy i já zemřeme, nějaký nový kněz se v Macau nalodí na džunku a potají kdesi v této zemi přistane.“

„Určitě ho ale dopadneme,“ rychle se do hovoru vmísil tlumočník. „A přitom zase poteče krev japonských lidí. Kolikrát vám mám říkat, že kvůli vašim sobeckým snům umírají Japonci? Je načase, abyste nás nechali na pokoji.“

„Dvacet let jsem konal misionářskou práci,“ opakoval Ferreira bezbarvým hlasem, „a jediné, k čemu jsem dospěl, je to, že v této zemi naše náboženství ani nezapustilo kořeny.“

„To není pravda!“ vykřikl kněz potřásaje hlavou. „Bylo vytrženo z kořenů.“

Ale Ferreira na tento hlasitý protest knězův ani nezvedl obličej, jen se sklopenýma očima pokračoval jak loutka bez vůle a citu.

„Tahle země je jak močál. Brzy to poznáte sám. Tahle země je hroznější bažina, než si dokážete představit. Ať se do ní zasadí jakýkoli výhonek, hned začne od kořene uhnívat. Listy zežloutnou a uschnou. A my jsme se do tohoto močálu snažili zasadit výhonek zvaný křesťanství.“

„Byla však doba, kdy tento výhonek vzkvétal a obrůstal listy.“

„Kdy to bylo?“

Ferreira se poprvé podíval knězi pevně do očí, tentokrát s úsměvem na vyhublé tváři. Byla v něm shovívavost nad mladickou nezkušeností.

„Když jste vy přišel do této země, stavěly se všude kostely a víra byla jak svěží ranní květ; a množství Japonců — jak Židé u Jordánu — se dávalo křtít.“

„Ale co když to, v co tehdy Japonci věřili, nebyl Bůh, v něhož věří církev?“ Ferreira pronesl tato slova pomalu a s rozvahou. Na jeho tváři byl dosud shovívavý úsměv.

Kněz pocítil, jak se v hloubi jeho duše začíná zvedat hněv, a maně sevřel pěst. Buď rozumný, uklidňoval se vší silou. Nedáš se přece oklamat takovouhle sofistickou. Aby omluvil svou porážku, je schopen vymyslet si jakýkoli sebeklam.

„Popíráte i nepopíratelné.“

„Není tomu tak. To, v co tehdy věřili, nebyl náš Bůh. Byli to jejich *kami* — pohanská božstva. My jsme to dlouho, dlouho nechápali, a žili jsme v domnění, že se Japonci obrátili na křesťanství.“ Ferreira unaveně dosedl na podlahu — dosud totiž dřepěl na patách. Zpod lemu kimona bylo vidět nahé, jak hůlky vychrtlé a jakoby zašlé nohy. „Neříkám to proto, abych se před vámi omlouval nebo vás přesvědčoval. Nikdo by tomu asi nebyl schopen uvěřit. Nejen vy, ale ani misionáři v Goi a v Macau, ano, žádný kněz v západní Evropě by mi nevěřil. Ale já, po dvaceti letech misionářské činnosti, jsem Japonce poznal. Pochopil jsem, že kořeny výhonku, který jsme tu zasadili, uhnily, aniž jsme to zpozorovali.“

„Svatý František Xaverský,“ kněz, jako by to už nemohl vydržet, zarazil gestem ruky jeho další slova, „si za svého pobytu v Japonsku nic takového nemyslel.“

„Ano, ani tento světec,“ přikývl Ferreira, „si to nikdy neuvědomil. Ale Japonci i slovo Deus, které je svatý Xaver naučil, zaměňovali za Dainiči — Velké slunce — božstvo, které uctívali odpradávná. Deus a Dainiči znělo pro tyhle uctívající slunce téměř stejně. Což jste nečetl dopis, v němž Xaver píše o tom, jak na tento omyl přišel?“

„Kdyby byl měl Otec František dobrého tlumočníka, nebylo by k takovému nesmyslnému a bezvýznamnému omylu došlo.“

„Nikoliv. Vůbec nechápete, co chci říci,“ odsekl Ferreira. Na spáncích se mu objevil nervózní tik, svědčící o tom, že ztrácí trpělivost.

„Ničemu nerozumíte. Ani ti, kteří zdejší misie sledují z kláštera v Macau nebo v Goi jako nějakou podívanou, nemohou nic pochopit. Od okamžiku, kdy Japonci spojili našeho Boha s Dainičim, začali si ho připodobňovat a měnit podle svého, až z něho učinili něco úplně jiného. I potom, co se obě jména začala rozlišovat, pokračovalo tiše toto překrucování a zkreslování. I v dobách, o nichž jste se před chvílí zmínil, kdy misie byly v Japonsku nejúspěšnější, nevěřili Japonci v křesťanského Boha, ale v jakousi vlastní pokroucenou představu o Bohu.“

„Našeho Boha pokroutili a změnili...“ kněz opakoval Ferreiraova slova, jako by každé vážil. „Což to ale i tak není náš Bůh?“

„Ne. Křesťanský Bůh v cítění japonského člověka ztratil svou božskou podstatu.“

„Co to povídáte?“

Kněz vykřikl, až slepice, pokojně zobající na hliněné podlaze, zamáchaly křídly a ulétly do kouta.

„Co říkám, je prosté. Vy a vám podobní posuzujete misií jen podle zevních úspěchů, ale její skutečné výsledky nevidíte. Jistěže se tu za mého dvacetiletého apoštolátu postavilo množství kostelů — v Kamigatě, na Kjúšú, v Čúgoku a v Sendai, vybudovaly semináře v Arimě a v Azuči a Japonci se dávali o překot křtít. Před chvílí jste se zmínil o dvou stech tisících křesťanů, ale to je ještě malé číslo: byly doby, kdy jsme měli čtyři sta tisíc věřících.“

„Na to můžete být pyšný.“

„Pyšný? Ano — kdyby Japonci byli věřili v toho Boha, kterého jsme jim hlásali. Ale v kostelích, které jsme v této zemi postavili, se Japonci nemodlili ke křesťanskému Bohu. Byl to bůh, kterého si přeměnili podle svého, do podoby, která je nám nepochopitelná. Kdyby to byl Bůh...“ Ferreira sklonil hlavu a pohyboval rty, jako by si něco vybavoval. „Ne, to nebyl Bůh. Je to jako s motýlem, když uvízne v pavučině. Zprvu je to živý motýl, ale druhý den z něho je už jen mrtvolka s motýlími křídly a trupem, ale bez podstaty. I s naším Bohem to v této zemi bylo jako s takovým motýlem. Zdánlivě to byl Bůh, ale ve skutečnosti je to mrtvola, která ztratila svou podstatu.“

„To není pravda. Nechci už tyhle nesmyslné řeči poslouchat. Nejsem v Japonsku tak dlouho jako vy, ale téměř svýma očima jsem tu viděl mučedníky.“ Kněz si rukou zakryl obličej a mluvil do dlaní. „Na vlastní oči jsem viděl, jak umírali pro víru.“

Vytanuly mu bolestné vzpomínky na deštivé moře a dva černé kůly z něho trčící. Na den, kdy v záři poledního slunce zabili jednookého muže. Na ženu, která mu kdysi dala okurku, a potom, zamotaná do rohože, zmizela v moři.

Jaké rouhání tvrdit, že tito lidé nezemřeli pro víru. Ferreira lže.

„To, v co věřili, nebyl křesťanský Bůh. Japonci do dnes —“ aby svému tvrzení dodal důrazu, Ferreira sebevědomě zdůrazňoval každé slovo — „nemají představu Boha a nikdy ji mít nebudou.“

Tato slova nalehla na knězovu hruď jak těžká, neodvalitelná skála. Zasáhlo ho to stejně, jako když se v dětství dozvěděl o boží existenci.

„Japonci nejsou schopni uvažovat o Bohu odděleně od člověka. Bytí přesahující člověka je jim cizí.“

„Kristus a církev jsou ale pravdy, které sahají do všech končin země. Kdyby tomu tak nebylo, neměl by náš apoštolát žádný smysl.“

„Japonci si pod pojmem Bůh představují všestranně vynikajícího, ideálního člověka. To ale není Bůh církve.“

„Za dvacet let v této zemi jste pochopil jenom tohle?“

„Jenom to.“ Ferreira smutně přikývl. „Apoštolát pro mne proto ztratil smysl. Sazenice, kterou jsme sem přinesli, v bažině zvané Japonsko nepozorovaně odumřela. Trvalo dlouho, než jsem si to uvědomil.“

V posledních Ferreiraových slovech bylo tolik smutku a rezignace, že kněz o jejich upřímnosti nedokázal pochybovat. Večerní slunce už ztrácelo sílu a do zákoutí kuchyně se začaly vkrádat stíny. Doléhal sem monotónní zvuk dřevěných gongů a truchlivě znějící hlasy mnichů recitujících sůtry.

„Vy už nejste ten otec Ferreira, kterého jsem znával,“ zašeptal kněz.

„Ne, nejsem. Jsem člověk, který dostal od komisaře jméno Sawano Čúan,“ odpověděl Ferreira se sklopenýma očima. „A nejenom jméno — i ženu a dítě jakéhosi popraveného muže.“

O hodině divokého kance ho posadili do nosítek a spolu s úředníkem a strážným nastoupili zpáteční cestu. Teď pozdě v noci se ulice vyprázdnily a nebylo tedy třeba se obávat, že kněz upoutá něčí pozornost. Úředník mu proto

dovolil vytáhnout závěs. Kdyby si usmyslil, že uteče, mohl by se o to pokusit, ale neměl už sil. Cesta byla úzká a plná zákrutů. Ve čtvrti, která se jmenovala, jak mu řekl strážný, Vnitřní město, bylo mnoho domků s prkennými střechami tísnících se jeden vedle druhého. Spíš než obydlí mu připomínaly nějaké kůlny. Když však opustili tuto čtvrt, mohl kněz jen tu a tam zahlédnout dlouhé zdi buddhistických klášterů a hájky. Bylo zřejmé, že Nagasaki dosud nemá ráz skutečného města. Měsíc se vyhoupl nad černé větve stromů a vyrovnal krok s nosítky. Vypadalo to, jako by se pohyboval na západ. Svítíl zlověstně.

„Rozptýlili jste se trochu?“ zeptal se ho vlídně úředník, který šel podél nosítek.

Když dorazili do vězení, kněz se zdvořile rozloučil s úředníkem i strážným a vstoupil do cely. Za sebou uslyšel obvyklé zachřestění zámku. Připadalo mu, že se sem vrací po velice dlouhé době. Také hrdličku, která se občas ozvala z háje, jako by nebyl slyšel kdovíjak dlouho. Ve srovnání s deseti dny strávenými v tomto vězení se mu ten dnešní zdál nesmírně dlouhý a bolestný.

To, že se mohl konečně sejít s Ferreirou, kněze nijak zvlášť nerozrušilo. Uvědomil si teď, že od svého příchodu do Japonska podvědomě očekával i fyzickou změnu, která se s tímto starým mužem musela stát. Ani pohled na vychrtlého, do kimona oblečeného Ferreiru vrávorajícího chodbou jím nijak neotrásl. Tohle všechno teď bylo vedlejší.

Kolik bylo ale pravdy v tom, co říkal?

Kněz seděl zpříma, čelem k prkenné stěně. Jeho postavu zalévala zář měsíce pronikajícího sem zamřížovaným okénkem. Nezavedl snad Ferreira řeč na tyto otázky proto, aby omluvil svou slabost a své selhání? Così v nitru mu říkalo, že tomu tak bezpochyby je, ale přece jen ho zneklidňovala myšlenka, zda snad Ferreira neměl pravdu, když nazval toto Japonsko bezedným močálem, v němž výhonkům uhnívají kořínky a ony vadnou. I sazenice zvaná křesťanství v tomto močálu nepozorovaně uhynula.

„Křesťanství tu nezašlo — jak vy si myslíte — na zákazy a pronásledování. V téhle zemi je prostě něco, co se křesťanství v jádře přičí.“

Ferreirova slova, jedno po druhém, bodala kněze do uší. S horečně planoucíma očima Ferreira pokračoval: „Onen Bůh, kterého vy hlásáte, je jako mrtvý motýl lapený v pavučině. Má sice ještě svou zevní podobu, ale je bez krve a bez podstaty.“

V jeho výrazu vycítil určitou opravdovost, to nemohl být pouhý sebeklam poraženého.

Na dvoře se ozvaly kroky strážného, který se byl vymocit. Když utichly, doléhal sem ze tmy už jen chraptivý hlas chrousta.

„To není možné. To prostě není možné.“

Kněz ovšem neměl žádné zkušenosti z vlastní misijní práce, aby mohl Ferreirovo tvrzení vyvrátit. Kdyby však je přijal, ztratil by jeho příchod sem jakýkoli smysl. Bil hlavou do zdi a pořád jen opakoval — To není možné, nic takového není možné.

To nemůže být pravda. Člověk se přece nedokáže obětovat bez víry. Vždyť ty rolníky viděl na vlastní oči. Ubohé mučedníky. Kdyby nebyli věřili ve spásu, jak by jen mohli za onoho mlžného, deštivého dne padat tak odevzdaně do hlubin moře? Museli to být zcela jistě opravdoví věřící, lidé s pevnou vírou. Měli víru prostou, ale nedali jim ji ani japonští úředníci ani buddhismus, nýbrž boží církev. Kněz si vybavil Ferreirův smutný výraz. Když mluvil, ani jednou se nezmínil o ubohých japonských mučednících. Jako by se tomu vědomě vyhýbal. Zřejmě se snažil nepřipomínat si ony silné lidi, tak odlišné od něho samého, kteří vytrvali, i když je mučili pověšením v jámě. A možná, že si také přál, aby přibyl aspoň jeden člověk, stejně slabý jako on, s nímž by mohl sdílet svou opuštěnost a slabost.

V temnotě noci jej napadlo, zda Ferreira může spát. Ne, určitě nespí. Ten stařec teď kdesi v tomto městě zírá do tmy a přemýšlí o své osamělosti. Jeho opuštěnost je mraživější a hroznější než smutek, který musí on prožívat v tomto vězení. Aby na svou slabost navršil další, chce do ní vtáhnout ještě jednu lidskou bytost. Pane, Ty ho nespasíš? Řekl jsi přece Jidášovi: Co činiš, čiň rychle! Chceš i tohoto muže připojit k těm, kterých ses vzdal?

Když takto porovnal Ferreirovu opuštěnost se svou vlastní samotou, poprvé se usmál s pocitem sebeuspokojení. Potom si lehl na tvrdou podlahu a pokojně očekával příchod spánku.

KAPITOLA 8

Příštího dne ho opět navštívil tlumočník a zeptal se ho: „Tak jak je? Uvažoval jste o tom?“

Tentokrát to neřekl, jako by si s ním pohrával, ale s tvrdým výrazem v tváři.

„Jak vám řekl Sawano, uděláte dobře, když přestanete být tak nesmyslně tvrdohlavý. Neříkáme vám, abyste odpadl doopravdy. Copak nemůžete prohlásit, že se zříkáte víry jen formálně? Já už pak zařídím, aby bylo všechno v pořádku.“

Kněz mlčel a upřeně zíral na jedno místo na stěně. To, co tlumočník povídal, mýjelo jeho uši spíš jako něco nesrozumitelného, než že by ho to obtěžovalo.

„No tak — nedělejte nám už potíže. Ze srdce vás o to žádám. Opravdu, i pro mne je to nepříjemné.“

„Proč mě nepověsíte do jámy?“

„Komisař vždycky říká, že dokud je nějaká naděje na dorozumění, máme každému domlouvat.“

Kněz seděl s rukama na kolenou a vrtěl hlavou jako dítě. Tlumočník hluboce povzdechl a mlčel. Kolem bzučivě létala moucha.

„Tak dobrá, nedá se nic dělat.“

Kněz seděl dál i po tom, co do jeho uší třeskl zvuk zapadajícího zámku. Pochopil, že tím veškeré domluvy končí.

Nevěděl, zda dokáže snášet týrání, ale byl tak vyčerpán na těle i na duši, že mučení, jehož se v době svého bloudění v horách tak bál, jako by pro něj přestalo existovat. Všechno mu už bylo lhostejné. Přál si jen, aby smrt přišla aspoň o den dřív. V ní teď viděl jedinou cestu, která by ho zbavila tohoto nekonečného, bolestného napětí. Nechtěl už ani žít, ani trpět pro Boha a pro víru. V duchu toužil jen

po tom, aby mu jeho všestranné vyčerpání přivodilo smrt co nejdříve. Za víčky jako ve vidění spatřil Garrpeho hlavu, mizející v moři. Závídel svému druhovi, že z tohoto trápení unikl tak záhy.

Jak předpokládal, příštího dne mu nedali snídani. K polednímu se otevřely dveře a ozvalo se: „Jdeme.“ Objevil se polonahý, velký chlap, kterého dosud neviděl, a trhnutím hlavy ho vybídl, aby vyšel.

Jakmile opustil místnost, muž knězi okamžitě svázal vzadu ruce. Při sebemenším pohybu těla se mu provaz silně zařezával do zápěstí, až se mu zpoza sevřených zubů bezděky vydralo bolestné zasténání. Muž přitom nadával nářečím, kterému kněz nerozuměl. Tělem mu proběhl zvláštní pocit — konečně se všechno skončí. Tak čisté, svěží vzrušení dosud nepoznal.

Vytáhli ho ven. Na dvoře zalitým sluncem stáli v řadě tři úředníci, čtyři strážní a známý tlumočník a pozorovali ho. I kněz se na ně podíval, především na tlumočníka, a pokusil se o vítězoslavný úsměv. Přitom ho napadlo, že člověk, ať je v jakékoli situaci, nedokáže uniknout pocitu sebeuspokojení. Potěšilo ho, že má ještě sílu si to uvědomit.

Dlouhán snadno vyzvedl knězovo tělo a posadil ho na neosedlaného koně. Spíš než koni se to zvíře podobalo ubohému, vychrtlému oslíku. Kůň nejistě vyrazil a za ním vykročili úředníci, strážní a tlumočník.

Při cestě se už shromáždili lidé a čekali, až průvod půjde kolem. Kněz na ně shlížel s úsměvem. Stařec s ústy otevřenými úžasem. Dítě kousající meloun. Ženy, které k němu vzhledly s přihlouplým zasmáním, ale když se střetly s jeho zrakem, honem se odvracely. Slunce vytvářelo na tvářích těchto lidí roztodivné stíny. Na ucho mu přiletěla jakási hnědá hrouda. To po něm kdosi hodil koňský kobližek.

Kněz si umínil, že mu z tváře nesmí zmizet úsměv. Projíždí teď ulicemi Nagasaki na oslu. I onen muž vjel na oslu do ulic Jeruzaléma. To on ho naučil, že nejvznešeněji vypadá lidská tvář, když snáší pohanu a pohrdání. I on si chce až do konce zachovat takový výraz. Kněz si představoval, že tak má vystupovat křesťan před cizozemci.

Ve stínu velkého kafrovníku se shromáždili buddhističtí mniši projevující vůči němu zcela otevřeně své nepřátelství. Když se k nim kůň s knězem přiblížil, vyhrožovali mu, máchající holemi nad hlavou. Mezi tvářemi těch, kteří stáli podél cesty, kněz hledal výraz, který by mohl patřit křesťanovi, ale marně. Obličej vyjadřovaly jen nepřátelství, zlobu nebo zvědavost. Když pak náhle mezi nimi narazil na oči, které jak pes prosily o slitování, kněz bezděčně strnul. Byl to Kičidžiró.

Kičidžiró v roztrhaných šatech stál v první řadě diváků a čekal na průvod. Když se jejich oči setkaly, Kičidžiró ve zmatku sklopil zrak a rychle se ztratil mezi ostatními. Ze svého vrávorajícího koníka však kněz viděl, že ho stále sleduje. Mezi těmito cizinci to byl jeho jediný známý.

Už je dobře. Už je dobře. Nezlobím se. Ani Pán se jistě na tebe nezlobí.

Kněz dal Kičidžiróovi kývnutím znamení, jako by ukliďňoval věřícího, který se vyzpovídal.

Podle písemných dokladů prý průvod s knězem toho dne prošel od čtvrti Hakata přes Kacujamu a Gotó. Z rozkazu komisařství zatčené misionáře den před popravou takto vozili po Nagasaki a vystavovali je na odív. Průvod při tom prošel hustě osídleným starým městem, zvaným Vnitřní Nagasaki, kde byl živý provoz. Den na to se zpravidla konala poprava.

Poté, co se v Nagasaki za knížete Ómury Sumitady otevřel přístav, usídlilo se ve čtvrti Gotó mnoho přistěhovalců ze stejnojmenného souostroví. Odtud bylo možno přehlédnout celý nagasacký záliv lesknoucí se v odpoledním slunci. Když zástup, který stále sledoval průvod, došel až sem, tlačili se lidé jeden na druhého jak o nějaké slavnosti, aby uviděli podivného „jižního barbara“ přivázaného k neosedlanému koni. Čím více se knězovo spoutané tělo svíjelo bolestí, tím víc se snažil o úsměv.

Ale přes všechno úsilí zůstávala jeho tvář křečovitě stažená. Nezbyvalo mu tedy než zavřít oči a snažit se nevidět ty tváře, které se mu posmívaly a šklebily se na něj vyce-

něnými zuby. Zdali i onen muž, když kdysi slyšel výkřiky a nadávky davu obklopujícího Pilátův palác, byl s to se usmívat? Myslí si, že ani on to nedokázal. Hoc *passionis tempore* — V tomto čase umučení... z kněžových rtů vyšla slova modlitby, jako kdyby se vysypaly oblázky, ale pak na chvíli ustal. *Reisque dele crimina* — Zahlad' viny hříšníků — namáhavě zašeptal další slova. Kdykoli pohnul tělem, projela jím bolest, jak se mu provazy zaryly do záště. Trápilo ho, že vůči zástupu, který tu na něj pokřikoval, nebyl schopen cítit lásku jako onen muž.

„Padre, tak co? Nikdo ti nepřišel na pomoc?“ To na něj znenadání zdola vykřikl tlumočnick, který šel vedle jeho koně. „Všichni se ti jenom posmívají. Ty ses do téhle země vypravil kvůli nim, ale zdá se, že ani jeden z nich tě nepotřebuje. Jsi úplně zbytečný člověk.“

„Jsou ale i lidé, kteří se modlí potichu.“ Kněz konečně odpověděl silným hlasem shlížeje na tlumočnicka krví podlitýma očima. „A ti jsou tu možná také.“

„Hleďme, hleďme. — Něco ti povím, ano? I tady v Nagasaki bylo kdysi dvacet tisíc věřících a jedenáct kostelů. A kde je jim konec? Tady mezi těmihle lidmi jsou možná takoví, kteří dříve věřili, ale i oni ti teď spílají, aby svému okolí ukázali — já nejsem křesťan!“

„Ať mě ponižujete sebevíc, dodáváte mi jenom stále víc odvahy —“

„Dnes v noci —“ tlumočnick s úsměvem poplácal koně po břiše. „Dnes v noci odvoláš. Pan Inoue to jasně prohlásil. Až dosud, když pan Inoue vedl kněze k odpadnutí a takhle se vyjádřil, nikdy to nedopadlo jinak. Tak to bylo u Sawana... a tak to bude i s tebou...“

S rukama sevřenýma, jako by chtěl zdůraznit pevnost svého přesvědčení, tlumočnick pomalu odcházel. V kněžových uších zněla zřetelně jeho poslední slova „Tak to bylo u Sawana...“ Lehce se otrásl a snažil se ta slova zapudit.

Na druhé straně zálivu třpytícího se v odpoledním slunci vystoupil veliký, kupovitý mrak olemovaný zlatem. Jevil se mu jako obrovský, bílý nebeský palác. Častokrát pozoroval nakupená mračna, ale nikdy při tom necítil ta-

kové dojetí. Nyní konečně pochopil krásu písně, kterou kdysi zpívali japoňští věřící. „Půjdeme, půjdeme, do chrámu ráje půjdeme, rajský chrám je v dáli, ale...“ I ti, kteří tuto píseň zpívali, prožívali stejný strach, jaký zakouší teď on. Těšilo ho, že není sám. Také oni dva rolníci, přivázaní ke kůlům v moři, zpívali: „Půjdeme do dalekého chrámu ráje,“ a zakoušeli při tom po celý den stejné utrpení. Rádost z toho, že je spojen s Garrpem i s nimi a s mužem na kříži, pronikla jeho srdcem s prudkou bolestí. Tvář onoho muže mu v této chvíli vyvstala před očima s dosud nepoznanou životností. Trpící Kristus, Kristus snášející utrpení. Z hloubi srdce se modlil, aby se jeho tvář co nejvíce přiblížila oné tváři.

Biřící mávli bičí a rozehnali zástup do dvou stran. Lidé, kteří se tu rojili jak hejno much, teď spořádaně a za hrobového ticha vyplašenýma očima sledovali, jak se průvod vydává na zpáteční cestu. Odpoledne pomalu dohasínalo a roztávalo v podvečerním světle. Vlevo od cesty vedoucí svahelem se oslnivě zaleskla střecha jakéhosi velkého červeného chrámu. Hory naproti vystoupily ještě zřetelněji. I teď na knězovu tvář dopadal koňský trus a kamení.

Tlumočník šel podél koně a několikrát se pokoušel zavést řeč.

„No tak, radím ti dobře. Řekni jediné slovo — Zříkám se. Prosím tě o to. Tenhle kůň už se s tebou do tvého vězení nevrátí.“

„Kam mě vedete?“

„Na komisařství. Nechci tě nechat trápit. Poslechni mě. Což nemůžeš říct jediné slovo — odvolávám?“

Kněz seděl mlčky na neosedlaném koni a kousal si rty. Krev mu stékala z tváře na bradu.

Tlumočník zmlkl a šel dál se skloněnou hlavou, jen rukama se občas dotkl břicha koně.

Když ho ranou do zad vstřčili do temného prostoru, okamžitě ucítil odporný puch. Byl to zápach moči. Podlaha jí byla zcela prosáklá. Na chvilku strnul, snaže se potlačit nutkání k vrhnutí. Postupně ve tmě začal matně rozezná-

vat podlahu a stěnu. Opatrně vykročil hmataje po ní rukou, ale ihned narazil na jinou. Když zkusil roztáhnout paže, dotkl se prsty zároveň stěn na obou stranách. Tak si mohl učinit představu o velikosti cely, v níž se octl.

Napínal sluch, leč marně. Nemohl ani odhadnout, ve které části komisařství je. Ale vzhledem k tomu, že tu bylo naprosté ticho, usuzoval, že nablízku nikdo není. Stěna byla dřevěná a když po ní přešel prsty, nahmatl jakýsi hlubší zářez. Nejprve se domníval, že je to místo, kde se jedno prkno napojuje na druhé, ale pak rozeznal jakýsi obrazec. Přejížděl po něm dál prsty — bylo to písmeno L. Další bylo A. Laudate Eum — Chvalte Pána. Kněz hmatl jak slepec dlaní po okolí, špičky jeho prstů však už na nic nenarazily. Nějaký misionář tu asi pro ty, kdo přijdou po něm, vyřezal do zdi ona latinská slova. Jistě to byl muž planoucí vírou, kterého ani v této temnici nepřinutili k odpadnutí. Kněz, osiřelý v temnotě, byl dojat k slzám. Měl pocit, že až do konce je pod jakousi zvláštní ochranou.

Byla hluboká noc, ale hodinu odhadnout nedokázal. Když skončilo vláčení po městě, přivedli ho na komisařství a tlumočník a jakýsi neznámý úředník ho dlouho vyslychali. Dostával stále stejné otázky. Odkud přišel? Ke kterému řádu patří? Kolik misionářů bylo v Macau? Už ho však neponoukali k tomu, aby odpadl. I tlumočník se teď choval docela jinak než před chvílí, už jen s chladnou, bezvýraznou tváří překládal to, co říkal úředník. Zápis pořizoval zase další úředník na veliký papír. Když nesmyslné vyšetřování skončilo, přivedli ho sem.

Položil tvář na stěnu s nápisem Laudate Eum a jako tak často v této době si v duchu vybavoval tvář onoho muže. Jako mladík, který si daleko na cestách v duchu kreslí podobu někoho ze svých blízkých, tak si kněz vždycky v opuštěnosti představoval Kristovu tvář. Ale od chvíle, kdy ho chytily, a zvláště za noci ve vězení, kam zaléhalo šumění háje, toužil po této tváři zvláště silně a ona se mu skutečně za zavřenými víčky zjevovala. Tak i nyní byla tato tvář při něm a mlčky na něj pohlížela očima plnými laskavosti. Jako by říkala — Víím, že trpíš, ale jsem s tebou. Jsem s tebou až do konce.

Ta tvář mu připomněla i Garrpeho. Už brzy bude zase s ním. V noci ve snu někdy vídal jeho černou hlavu, jak se blíží k lodce a pak mizí ve vlnách. Vždy při tom pociťoval nesnesitelnou hanbu, že se sám věřících nezastal. Někdy byl pocit hanby tak strašný, že se snažil vzpomínku na Garrpeho zahnat.

V dálce se ozvaly nějaké hlasy. Bylo to, jako když se dva psi perou a vrčí na sebe. Napjal sluch, bylo ticho, a pak zase znovu. Kněz se musel zasmát. Pochopil, že tu někdo chrápe.

Strážný se napil *sake* a usnul.

Chrápání pokračovalo, silnější, a zase slabší, chvílemi znělo jako rozladěné trubení. Připadlo mu jako nesnesitelná ironie, že zatímco on v téhle temné díře prožívá úzkosti z blížící se smrti, někdo jiný si tu klidně chrápe. Proč je lidský život tak plný zlomyslnosti? pomyslel si a zase se trochu zasmál.

Tlumočník tvrdil, že dnes v noci odpadnu od víry, ale kdyby znal klid mé duše —

Při této myšlence kněz mírně odvrátil hlavu od stěny a na tváři se mu objevil úsměv. Měl pocit, jako by před sebou viděl bezstarostný obličej chrápajícího hlídače.

Z toho chrápání je zřejmé, že ho ani ve snu nenapadne, že bych mohl utéct.

I když neměl nejmenší úmysl uprchnout, jen tak, aby se rozptýlil, oběma rukama se opřel do dveří. Záklopka však byla zvenčí pevně zastrčena a ani trošku se nepohnula. Uvědomoval si, že smrt se asi blíží, ale kupodivu ho to nijak nerozrušovalo.

Ano, smrt se konečně přiblížila. Když ustalo chrápání, kněze pohltilo strašlivé ticho noci. Tento noční klid však neznamenal, že by se vůbec nic nedělo. Jako vánek, který proběhne hájem, tak ve tmě pronikl srdcem kněze strach ze smrti. Sepjal ruce a hlasitě zasténal. Strach ho okamžitě opustil, jako když opadne voda. Ale brzy na něj zaútočil znovu. Snažil se obracet k Pánu, ale jeho mysl se jen přerývaně zjevovala zrůznčnou tvář onoho muže, po níž „stékal

pot jako kapky krve“. Teď už ani skutečnost, že onen muž prožíval stejnou hrůzu ze smrti jako on, mu nepřinášela žádnou útěchu. Setřel si pot z čela, a aby se rozptýlil, začal chodit po úzkém prostoru. Nesnesl už nehybnost vlastního těla.

Konečně se v dálce ozvaly lidské hlasy. I kdyby to měli být vězeňští biřici, kteří ho podrobí mučení, připadalo mu to lepší než tato tma, ledová jak ostří meče. Kněz spěšně přiložil ucho ke dveřím, aby rozpoznal aspoň nějaké slovo.

Působilo to, jako by někdo někomu spílal. Do nadávek se mísil jiný, prosebný hlas. Hádka v dálce utichla a zase se ozvala. Kněz poslouchal hlasy, ale myšlenkami byl najednou někde jinde. Napadlo ho, že děs ze tmy v nás zůstal z pradávných dob, kdy si lidé ještě neuměli svítit.

„Neřek sem ti to už? Koukej mazat!“ křičel jakýsi muž. „Tak slyšels?“

Náhle ten druhý plačtivě vykřikl:

„Jsem křesťan. Pusťte mě k Padremu.“

Ten hlas mu byl povědomý. Patřil Kičidžiróovi. „Pusťte mě k Padremu.“

„Nekňuč tady! Jestli nezmizíš, dostaneš vejprask.“

„Nabijte mi! Nabijte!“ Hlasy se navzájem proplétaly a teď se k nim přidal další. „Co je to zač?“ „Ale, nějaký blázen. Žebrák, od včerejška tu obchází. Říká, že je křesťan.“

Nato Kičidžiró vši silou vykřikl: „Padre, odpusťte mi. Přišel jsem se vyzpovídat. Odpusťte mi!“

„Co to meleš?“

Hlídač zřejmě Kičidžiróa udeřil. Zaznělo to, jako když se láme dřevo.

„Padre, odpusťte mi!“

Kněz přivřel oči a v duchu pronesl slova rozhřešení. V ústech pocítil hořkou pachut.

„Narodil jsem se jako slaboch. Slabí lidi nemůžou být mučedníky. Co mám dělat? Proč jsem se jen narodil do takového světa?“

Hlas zněl přerývaně, jak ve větru, a pak se začal vzdalovat. Knězi náhle vyvstala podoba Kičidžiróa, když se vrátil z Gotó a získal si obdiv věřících. Nebýt pronásledování,

tenhle člověk by bezpochyby prožil svůj život jako radostný křesťan... „Do takového světa... Do takového světa...“ Kněz si zacpal uši, aby neslyšel hlas znějící jak psí vytí.

Před chvílí zašeptal slova rozhřešení pro Kičidžiróa, ale uvědomoval si, že nevyšla z hloubi jeho srdce. Udělal to jen z vědomí kněžské povinnosti. Proto mu zůstala na jazyku pachuť, jako by snědl něco hořkého. I když jeho odpor vůči Kičidžiróovi pomínil, měl dosud v živé paměti vzpomínku na vůni tresky, kterou ho nechal tento člověk sníst, aby ho mohl zradit, i na svou palčivou žízeň. Necítil už vůči němu ani hněv, ani nenávisť, ale za žádnou cenu se nedokázal zbavit pocitu opovržení. Kněz znovu přemítal o posledních slovech, která Kristus řekl Jidášovi. Tolikrát se k nim vracel a stále jim nerozuměl. A nejen jim — ve skutečnosti celá úloha Jidáše v životě onoho člověka mu zůstávala nepochopitelná. Proč onen člověk ponechal mezi svými učedníky muže, který ho měl zanedlouho zradit? Když znal Jidášovy úmysly, proč jednal, jako by o nich nevěděl? Což mohl být Jidáš pouhou loutkou, poslanou na svět jen kvůli jeho kříži?

Ale co víc — byla-li láska onoho muže tak velká, proč ho v posledním okamžiku opustil? Jak ho mohl zavrhnout, aby se na Poli krve oběsil a klesl do věčných temnot?

Tyto pochybnosti jak bubliny na špinavé louži vystupovaly do jeho vědomí už za studií, i později, když se stal knězem. Vždy se je snažil zapudit z obavy, aby nevrhly stín na jeho víru. Teď se však ozvaly s takovou naléhavostí, že nevěděl, jak se jich zbavit.

Kněz potřásl hlavou a vzdychl. Přiblížil se okamžik posledního rozhodnutí. Člověk není schopen pochopit všechna boží tajemství, která nachází v Písmu. Kněz však pochopit chtěl. Pochopit beze zbytku. „Dnes v noci určitě odpadneš,“ řekl tlumočnick se zřejmou sebedůvěrou. Znělo to jako slova, která kdysi pronesl onen muž k Petrovi: „Dnes v noci, dřív než kohout zakokrhá, třikrát mě zapřeš.“ Do rozbřesku je však ještě daleko a kohouti dosud nekokrhají.

Znovu se ozvalo chrápání. Znělo to, jako když vítr otáčí korouhvičkou. Kněz usedl na podlahu prosáklou močí a bláznivě se rozesmál. Člověk je divný tvor. Ten tupec, který si tu tak hloupě chrápe — chvíli nahlas, chvíli potichu — jistě nic neví o strachu ze smrti. Klidně si vyspává jak vepř a chrápe s otevřenou pusou. Jako by měl spícího strážného před očima! Má jistě tvář brunátnou od *sake*, vypasenu dobrým jídlem, vtělené zdraví, ale na jeho oběti z ní zírá krutost. Jistě v sobě nemá krutost aristokrata, ale onu bestialitu, kterou projevují muži nižších vrstev vůči dobytku a zvířatům prostě proto, že jsou nižší než oni. Znal dobře tyhle lidi z portugalského venkova. Ani toho strážného v nejmenším netrápí pomyšlení na bolest, kterou působí druhému člověku. I ti, kdo zavraždili onoho muže — v němž bylo nejvyšší představitelné dobro a krása — patřili k lidem tohoto druhu.

Popudilo ho, že tak živočišné, chraplavé zvuky ho ruší za této noci, v nejdůležitějších hodinách jehožití. Cítil v tom výsměch celému svému životu, a aby si zjednal klid, začal bušit pěstí do stěny. Ale strážný ho neslyšel, tak jako učedníci v Getsemanské zahradě, kteří spali, nepřipouštějící si utrpení onoho muže. Kněz znovu divoce zabušil do stěny.

V dálce se ozvalo odsouvání zástrčky. Kdosi se sem spěšně blížil.

„Co se děje? Co se děje, Padre?“

Byl to tlumočnick. Promluvil tentokrát zase jako kočka pohrávající si s kořistí.

„Přišel na vás strach? Nu, už byste měl té tvrdohlavosti nechat. Řeknete-li jenom: Odříkám se, hned bude dobře. Napětí ve vašem nitru zmizí, uvolníte se — a bude vám dobře — dobře — dobře, najdete klid — klid — klid —“

„Já kvůli tomu chrápání —“ odpověděl kněz ze tmy.

Tlumočnick překvapen na chvíli zmlkl a pak řekl:

„Vy si myslíte, že to je chrápání? Tohleto? Slyšíte, pane Sawano, tady Padre říká něco o chrápání.“

Kněz netušil, že za tlumočnickem stojí Ferreira.

„Pane Sawano, měl byste ho poučit.“

Ferreirův hlas, který kněz kdysi slyšel každý den, zněl smutně a sotva slyšitelně.

„To není chrápání. To nařikají věřící, které pověsili do jámy.“

Ferreira tam stál bez hnutí a s hlavou skloněnou, jak nemá tvář. Tlumočník — jak už to měl v povaze — dlouho naslouchal s uchem přitisknutým na zamknuté dveře. Když však stále nebylo nic slyšet, zneklidněl a ochraptěle zabručel:

„Snad nakonec neumřel?“ Pak mlaškl jazykem a dodal:

„Ale ne, kdepak. Vždyť přece křesťan si nesmí sáhnout na život, který dostal od Boha. Pane Sawano, dál už je to vaše věc.“

Jeho kroky se vzdalovaly do tmy. I když už dozněly, Ferreira stál mlčky dál se schýlenou hlavou. Knězi připadalo, že tam za dveřmi je snad jenom přízrak s dětským tělem, tenkým jak papír. Měl pocit, že by se mu vešel do dlaně.

„No tak —“ řekl Ferreira s ústy na dveřích, „slyšíte mě?“

Protože odpověď nepřicházela, opakoval ještě jednou totéž.

„Někde na stěně . . . musí být slova, která jsem tam vyryl. Laudate Eum. Jestli to neodstranili — na stěně vpravo — asi uprostřed — nenašel jste to?“

Ale zevnitř se neozval ani náznak odpovědi. Jako by kněz utonul v neproniknutelné, černočerné tmě.

„Byl jsem tady stejně tak jako teď vy,“ řekl Ferreira odděluje slovo od slova. „I mě sem zavřeli — a byla to noc ledovější a temnější než kterákoli jiná.“

Kněz byl už zase duchovním, přitiskl hlavu k prknu stěny a snažil se poslouchat vyznání starého muže. I kdyby mu to stařec neřekl, věděl sám až příliš dobře, jak přetemná musela být ona noc. Ale ještě lépe pochopil Ferreirovo úsilí získat si ho zdůrazňováním, že sám byl zavřen v téže temnici jako on. Tomuto pokušení ale nepodlehne.

„Já jsem také slyšel ty hlasy. Sténání lidí pověšených v jámě.“

Když Ferreira domluvil, ozvaly se znova ty zvuky — chvíli silněji, chvíli slaběji. Ne — teď i kněz jasně poznával, že to není chrápání, ale téměř bezdeché sténání vyčerpaných ubožáků pověšených v jámě hlavou dolů.

Zatímco si tady dřepí v téhle temnici, nedaleko tu kdosi nařiká a z nosu a úst mu odkapává krev. A on si to neuvědomil, ani se při tom nemodlil a ještě se smál. Když na to pomyslel, zdálo se mu, že už ničemu nerozumí. Přijímal to jako výsměch a dokonce se tomu hlasitě zasmál. Domyšlivě měl za to, že on sám je jediný, kdo dnešní noci trpí tak jako onen muž, a přitom v těsné blízkosti je někdo, kdo pro něj snáší daleko větší utrpení. Jak mohl být tak omezený? Jakýsi cizí hlas mu našeptával — A to jsi kněz? Kněz, který na sebe má brát utrpení druhých? Chtělo se mu vykřiknout: Pane, proč jsi dopustil, abych byl až do tohoto okamžiku tak směšný?

„Laudate Eum — musí tam být ten nápis, vyryl jsem ho tam,“ opakoval Ferreira. „Nenašel jste to? Hledejte přece . . .!“

„Vím o něm.“ Kněz konečně hněvivě vykřikl a pokračoval. „Mlčte! Nemáte právo vyřknout tato slova.“

„Nemám právo. Jistě nemám. Protože když jsem jedné noci uslyšel tohle chroptění, ztratil jsem schopnost chválit Pána. Neodvolal jsem proto, že jsem visel v jámě. Tři dny . . . hlavou dolů v jámě plné špíny, a nevyřkl jsem jediné slovo proti Bohu.“ Ferreirův hlas zněl jak psí štěkot. „Proč jsem tedy odpadl? Chceš to vědět? Poslouchej! Dali mě potom sem a já poslouchal ty ubožáky a Bůh neudělal vůbec nic. Modlil jsem se k němu zoufale, ale on neudělal nic. Tehdy jsem ztratil víru.“

„Mlčte!“

„Tak jen se modli. Ti věřící prožívají muka, jaká ty a tobě podobní neznají. Už od věčerejška. I v této chvíli. Proč musí takhle trpět? A ty pro ně nic neuděláš. Ale vždyť ani všemohoucí Bůh nic nedělá.“

Kněz potřásl hlavou jako pomatený a zacpával si uši. Avšak Ferreirova slova i sténání věřících nemilosrdně pronikalo do jeho sluchu. Nechte mě! Pane, musíš teď prolomit

své mlčení! Už nesmíš mlčet! Musíš něco udělat, abys dokázal, že ty sám jsi spravedlnost, dobrota a láska, něco, co by této zemi a lidem zde jasně ukázalo, že jsi nejvyšší Pán.

Obrovský stín, jako křídla ptáka, který přelétl nad stžárem, padl na jeho duši. Ptačí křídla v něm vyvolala vzpomínky na smrt věřících, které znal. I tenkrát Bůh mlčel. Mlčel, když mlžný déšť padal do moře. Nepromluvil na dvoře rozpáleném sluncem, když zabili jednookého muže. Tenkrát to ještě dokázal snést. Anebo spíš tehdy dokázal zahnat od sebe tu strašnou pochybnost a nepohlédl jí přímo do tváře. Ale teď už je to jiné. Ty sténající hlasy jsou hlasitou obžalobou tvého věčného mlčení.

„Tady na dvoře —“ šeptal Ferreira smutně, „visí tři ubozí rolníci. Visí tam od té doby, co jsi tu.“

Stařec nelhal. Když nastražil sluch, rozeznal více hlasů, přicházejících slabě a zase silněji z různých stran.

„Oné noci, kterou jsem tu strávil já, viselo v jámě pět lidí. Vítr mi do uší přinášel pět sténajících hlasů. Úředník mi řekl: Jestli se zřeknete víry, ti rolníci budou okamžitě vytaženi z jámy, rozvázáni a jejich rány ošetřeny. Zeptal jsem se ho: A proč se oni nezřekli víry? Úředník mě se smíchem poučil: Ti se zřekli už několikrát, ale jestli vy neodvoláte, není jim pomoci.“

„A vy,“ řekl kněz hlasem plným slz, „jste se měl modlit —“

„Modlil jsem se. Bez přestání jsem se modlil. Ale modlitba nezmírnila utrpení těch lidí. Udělali jim za ušima malinký otvor a tudy, nosem a ústy jim odkapávala krev. Zažil jsem tu bolest sám na sobě. Modlitba tohle utrpení nezmírní.“

Kněz si na něco vzpomněl. Jasně si uvědomil, že Ferreira, když se s ním poprvé sešel v chrámu Saišódži, měl na spáncích jizvy jako po spálenině. Teď si vybavil i jejich hnědou barvu. Aby tu představu zahnal, bušil hlavou o stěnu.

„Za své trápení tady na zemi dostanou věčnou radost —“

„Neklam se,“ odpověděl Ferreira tiše. „Nesmíš zakrývat vlastní slabost krásnými slovy.“

„Vlastní slabost —“ kněz potřásl hlavou, ale sám už si nevěřil. „To není pravda. Řekl jsem to proto, že věřím ve spásu těch lidí —“

„Záleží ti víc na sobě než na nich. Alespoň na vlastní spáse. Jestli odvoláš, ti lidé budou vytaženi z jámy. Budou vysvobozeni z utrpení. Ale ty přesto přese všechno nechceš odvolat. Bojíš se zradit církev. Bojíš se stát takovou poskvrnou církve, jakou jsem já.“ Ferreira to řekl jedním dechem, jakoby rozzlobeně, pak ale dodal tiše: „Se mnou to bylo také tak. V té temné, studené noci jsem uvažoval stejně jako ty teď. Je ale tohle láska? Kněz má jít v Kristových šlépějích. Kdyby byl Kristus na tvém místě —“

Ferreira na okamžik umlkl, pak ale řekl zřetelně a pevně:

„Kristus by se kvůli těm lidem určitě zřekl víry.“

Noc se začala pomalu projasňovat. I do tohoto vězení, které dosud bylo jen hroudou tmy, začal slabě pronikat bělavý přísvit.

„Kristus by kvůli lidem jistě odvolal —“

„Nic takového!“ Slova se knězi drala mezi prsty, jimiž si zakrýval tvář. „To není možné —“

„Kristus by odvolal. Z lásky. I kdyby tím popíral sebe samého.“

„Přestaňte mě mučit. Jděte pryč. Jděte někam daleko.“

Kněz hlasitě plakal. Zámek zaskřípěl, dveře se otevřely a jimi do cely proniklo bílé ranní světlo.

„Tak —“ Ferreira zlehka položil ruce na knězova ramena. „Podstupuješ ten nejbolestnější čin lásky, jaký si lze představit.“

Kněz táhl nohy za sebou, jako by na nich měl olověná pouta. Ferreira ho krok za krokem zezadu postrkoval. V slabém ranním světle se rovná chodba zdála nekonečná. Na jejím konci stáli jak tři loutky tlumočnický a dva úředníci.

„Skončeno, pane Sawano? Ano? Můžeme připravit *fumie*? Což, panu komisaři to můžeme sdělit dodatečně —“

Tlumočnický položil na podlahu krabici, kterou pevně svíral oběma rukama, sňal víko a vytáhl velkou dřevěnou desku.

„Konáš největší skutek lásky, jaký jen lze vykonat —“
Ferreira zašeptal knězi znovu do ucha táž sladká slova.
„Kněží církve tě zavrhnou. Tak jako zavrhli mě, zřeknou se i tebe. Ale je něco většího než církev, než misie. To, co teď uděláš —“

Fumie teď bylo u jeho nohou. Do desky z šedavého, zaslého dřeva s drobnými vlnkami let byl zasazen hrubý bronzový medailón. Byl to Kristus s nezřetelnou tváří, s trnovou korunou, rozpínající hubené paže. Žlutýma, zakalenýma očima kněz mlčky shlížel na tvář toho člověka. Uviděl ji poprvé od té doby, co přijel do této země.

„Tak,“ řekl Ferreira, „odvahu.“

Pane — po léta, nescílněkrát jsem myslel na tvou tvář. Zvláště tady v Japonsku jsem se k ní znovu a znovu obracel. Když jsme se skrývali v horách v Tomogi, když jsem plul v loďce přes moře, když jsem bloudil horami i za noci ve vězení. Při modlitbě jsem se snažil představit si tvou tvář, jak asi vypadala, když ses modlil ty. Ve chvílích opuštěnosti jsem tě viděl, jak mi žehnáš, a toho dne, kdy mě chytili, jsem měl před očima tvou tvář trpící pod břemenem kříže — hluboce jsem si vtiskl tvou tvář do duše, a tak žila v mém srdci jako nejvyšší krása a nejdražší poklad. A teď na ni šlápnu touto nohou —

Neurčitá záře svítání. V jeho světle se sklonila knězova šíje tenká jako krk kuřete a ramena s vysedlými klíčními kostmi. Oběma rukama zvedl *fumie* a přiblížil si je k obličejí. Toužil políbit tu tvář pošlapanou tolikerýma nohama. Z prostředku desky na něj smutnýma očima hleděl onen muž, celý otřený a vyhloubený. Vytryskla mu slza a chystala se skropit svatý obraz.

„Ach,“ kněz se otrásl. „Jak to bolí.“

„Je to jenom formalita. Copak záleží na takové maličkosti?“ naléhal na něj tlumočnick rozčileně. „Jde přece jen o zevní formu.“

Kněz zvedl nohu. Cítil v ní ostrou, silnou bolest. To nebyla pouhá formalita. Šlape teď na to, co považoval ve svém životě za nejkrásnější, na to, co svou vírou viděl jako nejčistší, co bylo nejdokonalejším naplněním ideálů a snů

lidstva. Jak ta noha bolí. V tom okamžiku muž z bronzové plakety ke knězi promluvil — Jen šlápni, šlápni! Já nejlépe znám bolest, kterou ve své noze cítíš. Smíš šlápnout. Přišel jsem na svět, abyste po mně šlapali, vzal jsem na sebe kříž, abych se s vámi podělil o vaše bolesti —

Kněz položil nohu na svatý obraz. Rozednívalo se. V dálce zakokrhal kohout.

KAPITOLA 9

V létě toho roku přelo málo.

Za večerního bezvětří bylo však v Nagasaki jako v parní lázni. Když se na město snášel soumrak, odlesk večerního slunce v mořském zálivu pocit vedra ještě zvyšoval. Poslední paprsky se odrážely na kolech kravských povozů, naložených pytlí, které přijížděly po silnici do města, vířící bílý prach. Od cesty se šířil zápach hnoje.

V polovině měsíce se na okrajích střech domků objevily zavěšené lampióny. U velkých domů obchodníků k nim přibýly i hranaté lucerny s malbami květin, ptáků a hmyzu. Ačkoliv ještě nebyl večer, nedočkávané děti se postavily do řady a zpívaly:

Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne
Lam-pi-ón - baj, baj, baj
kdo hodí kamenem, ruka mu upadne

Opíral se o okno a pobrukoval si písničku s dětmi. Slovům nerozuměl, ale cítil jakýsi smutek. Nevěděl ovšem, zda vychází z té písně, nebo z jeho vlastního srdce. V domku naproti obětovala jakási žena s rozpuštěnými vlasy broskve, datle a boby na polici, kterou předtím vystlala rákosím. Byla to takzvaná polička duší zemřelých a sloužila pro jejich pohoštění při každoročním svátku, který připadal na patnáctý den osmého měsíce. Následující noci se totiž duše zemřelých předků vracejí domů. Pro kněze už v tom nebylo nic zvláštního. Maně si vzpomněl, že v japonsko-holandském slovníku, který dostal od Ferreiry, svátek *urabon* překládali jako het sterffest.